

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำไร่แบบย่ายที่ของชาวม้งในช่วงนี้ คือ ลักษณะของดิน เนื่องจากดินที่พบในหมู่บ้านเป็นดินชุดดอยปุย มีสีแดง ผิวหน้าดินมีชั้นของฮิวมัสและชั้นของเศษซากพืชสะสมอยู่ค่อนข้างหนา แต่ดินชนิดนี้เป็นดินที่ถูกชะล้างได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขาดพืชคลุมดิน เพราะดินเกาะตัวกันอยู่อย่างหลวมๆ ง่ายต่อการถูกกัดกร่อนและชะล้าง ลักษณะของดินดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำไร่แบบย่ายที่ของชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้าน ชาวม้งในอดีตรับรู้เรื่องข้อจำกัดของดินและปัญหาการพังทลายของดินในบริเวณนี้ โดยชาวม้งใช้วิธีการสังเกตจากผลผลิตที่ได้เมื่อผลผลิตที่ได้ลดลงแสดงถึงการลดลงของความอุดมสมบูรณ์ของดิน พวกเขาจึงหาพื้นที่เพาะปลูกแห่งใหม่ และปล่อยให้ที่ดินเดิมได้ฟื้นความอุดมสมบูรณ์แล้วจึงย้อนกลับมาใช้พื้นที่นี้อีกครั้ง ดังนั้นสาเหตุหลักของการเคลื่อนย้ายประชากรในช่วงนี้คือเพื่อหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานในช่วงฤดูกาลเพาะปลูก

สำหรับพื้นที่ป่าบริเวณโดยรอบพื้นที่หมู่บ้านดอยปุยในช่วงนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่าพื้นที่ป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากจำนวนประชากรในช่วงแรกนี้มีจำนวนน้อย ชาวบ้านจึงสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้มาก ทั้งการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อเพาะปลูก การเก็บพืชสมุนไพรจากป่า การนำไม้มาสร้างบ้านและการเก็บหาไม้ฟืน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่าในช่วงนี้พื้นที่ป่าบริเวณหมู่บ้านยังพบสัตว์ป่าอยู่เป็นจำนวนมาก สัตว์ป่าที่พบมาก ได้แก่ กวาง เก้ง ลิง ค่าง ชะนี ไก่ป่า หมูป่า กระรอก ฯลฯ และชาวม้งยังนิยมล่าสัตว์ป่าเหล่านี้เพื่อนำมาใช้เป็นอาหาร

2. ช่วงการพัฒนาหมู่บ้านและการขยายตัวของพืชพาณิชย์ (พ.ศ. 2511 – 2523)

ในช่วงนี้มีเหตุการณ์ที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และได้มีการส่งเสริมให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือ ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ทำให้ในปี พ.ศ. 2511 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านมากขึ้น เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยภาครัฐที่ได้ดูภาพลักษณะของชนเผ่าม้งที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ และการที่หมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้เมืองมีความสะดวกในการเข้าถึงมากกว่าหมู่บ้านชาวเขาที่อยู่ห่างไกล

นโยบายการสนับสนุนการปลูกพืชทดแทนฝิ่น โดยเฉพาะห่อเป็นพืชที่ชาวม้งดอยปุยปลูกกันมากและมีนโยบายเร่งรัดจัดสรรที่ดินทำกิน ในปี พ.ศ. 2512 และมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน คือ มีการสร้างถนนจากพระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์เข้าสู่หมู่บ้านดอยปุย ในปี พ.ศ. 2515 การพัฒนาทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่เมืองเชียงใหม่สะดวกมากขึ้น และทำให้มีการเข้า

ถึงตลาดได้มากขึ้น การเข้าถึงเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐได้สะดวกขึ้น รวมทั้งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น เงื่อนไขดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้น ได้แก่

ลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อปลูกพืชพาณิชย์ในไร่ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์รูปแบบการใช้ที่ดินโดยอาศัยข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ. 2520 ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมายพบว่า ในช่วงนี้พื้นที่ทำการเกษตรหรือที่ดินทำกินของชาวบ้านประกอบด้วย พื้นที่ไร่ พื้นที่ไร่เหล้า พื้นที่สวนท้อ พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ไร่ มีการทำไร่ในแปลงที่ติดต่อกันเป็นบริเวณกว้าง โดยเฉพาะในบริเวณทิศเหนือของพื้นที่หมู่บ้าน ที่เรียกว่า ไร่แม่ดำ และยังมีการทำไร่ในบริเวณที่เรียกว่า สวนแม่ปาน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่หมู่บ้าน พื้นที่สวนท้อ อยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่หมู่บ้าน แต่ไม่สามารถคำนวณพื้นที่ได้ เพราะสวนท้อของชาวม้งเริ่มปลูกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 และในช่วงหลังปี พ.ศ. 2520 สวนท้อเริ่มถูกปล่อยให้เป็นที่ป่า ทำให้ผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าไปกำหนดตำแหน่งและคำนวณพื้นที่ของสวนท้อจากภาพถ่ายทางอากาศปีพ.ศ. 2520 ได้

ปี พ.ศ. 2520 มีพื้นที่หมู่บ้าน 27.49 ไร่ ระหว่างปี พ.ศ. 2511 – 2523 นี้ มีจำนวนครัวเรือนรวม 103 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากช่วงแรก 25 ครัวเรือน บ้านแต่ละหลังอยู่ห่างกันมาก และบ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ลาดเขาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของยอดดอยปุย พืชที่ปลูกในช่วงนี้ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักต่างๆ ที่ใช้บริโภคในครัวเรือน และพืชผักที่ปลูกเพื่อการค้า เช่น กะหล่ำปลี และผักกาดขาว

การเกิดขึ้นของสวนท้อ นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิตของหมู่บ้าน โดยชาวม้งเริ่มปลูกท้อมากขึ้น นอกจากนั้นนโยบายเร่งรัดจัดสรรที่ดินให้ราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินและได้บุกรุกเข้าไปทำกินในพื้นที่หวงห้ามของกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2512 การอยู่ใกล้ตลาดรับซื้อท้อที่สำคัญคือ โรงงานท้อแสงทอง (ชื่อโรงงานขณะนั้น) และการสร้างถนนในปี พ.ศ. 2515 เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของพื้นที่สวนท้ออย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2516 – 2518 การเดินทางติดต่อกับเมืองและตลาดได้สะดวกขึ้น ทำให้ชาวม้งมีโอกาสนำผลผลิตท้อที่ได้มาขายให้กับโรงงานที่รับซื้อได้สะดวกขึ้น รายได้หลักของครัวเรือนชาวม้งในช่วงนี้จึงมาจากการผลิตท้อเป็นหลัก ครัวเรือนที่ผลิตท้อได้มากก็มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิมและสามารถจ้างแรงงานมาช่วยในภาคการเกษตรได้มากขึ้นและสามารถลงทุนปลูกพืชชนิดอื่นที่ต้องใช้ทุนสูงกว่าพืชไร่ทั่วไป เช่น กะหล่ำปลี มันฝรั่ง ถั่ว

พริก ผักกาดขาวได้

การเกิดขึ้นของพื้นที่ค้าขายถาวร ในช่วงปี พ.ศ. 2511 – 2520 เริ่มมีการสร้างร้านค้าอย่างถาวรบริเวณสองฝั่งของถนนสายหลักของหมู่บ้าน ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่สวนลั่นจีของกลุ่มชาวจีนฮ่อ ลักษณะร้านค้าเป็นเพิงแบบชั่วคราว แต่ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 มีการสร้างร้านค้าแบบถาวรมากขึ้น และมีการเปลี่ยนวัสดุที่ใช้มุงหลังคา จากหญ้าคาเป็นสังกะสี

เงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของพื้นที่ร้านค้าและการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน คือ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอยู่ใกล้เมืองดังที่ได้กล่าวไปแล้ว และการอยู่ใกล้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ทำให้ได้รับการช่วยเหลือทางด้านทุนเริ่มแรกในการทำการค้าขาย เชื่อมโยงมาจากการปราบปรามฝิ่น ทำให้มีการสนับสนุนอาชีพนอกภาคการเกษตรให้กับชาวม้งเพื่อไม่ให้ชาวม้งหันกลับไปปลูกฝิ่น ซึ่งการเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนี้สัมพันธ์กับโอกาสในการทำงานนอกภาคเกษตรและการอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะการอพยพอย่างมากรวมกลุ่มคนเมือง ในปี พ.ศ. 2512 ได้เข้ามาเช่าพื้นที่ของชาวม้งในการทำการค้าขาย หลังจากนั้นก็มีบางครัวเรือนที่ซื้อพื้นที่ร้านค้าจากชาวม้งและได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้การอยู่ใกล้เมือง การอยู่ใกล้ตลาดและการเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์กับการใช้แรงงานของครัวเรือน เงื่อนไขดังกล่าวทำให้แรงงานในครัวเรือนมีโอกาสดำเนินการออกมาทำงานนอกภาคการเกษตรมากขึ้น ครัวเรือนที่มีฐานะดีบางครัวเรือน ก็ปรับตัวต่อภาวะการขาดแคลนแรงงานนี้โดยการจ้างแรงงานชาวกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามา ในส่วนของครัวเรือนที่ยากจนก็มีแนวโน้มที่จะละทิ้งพื้นที่ทำการเกษตรหรือที่ดินทำกินของพวกเขา

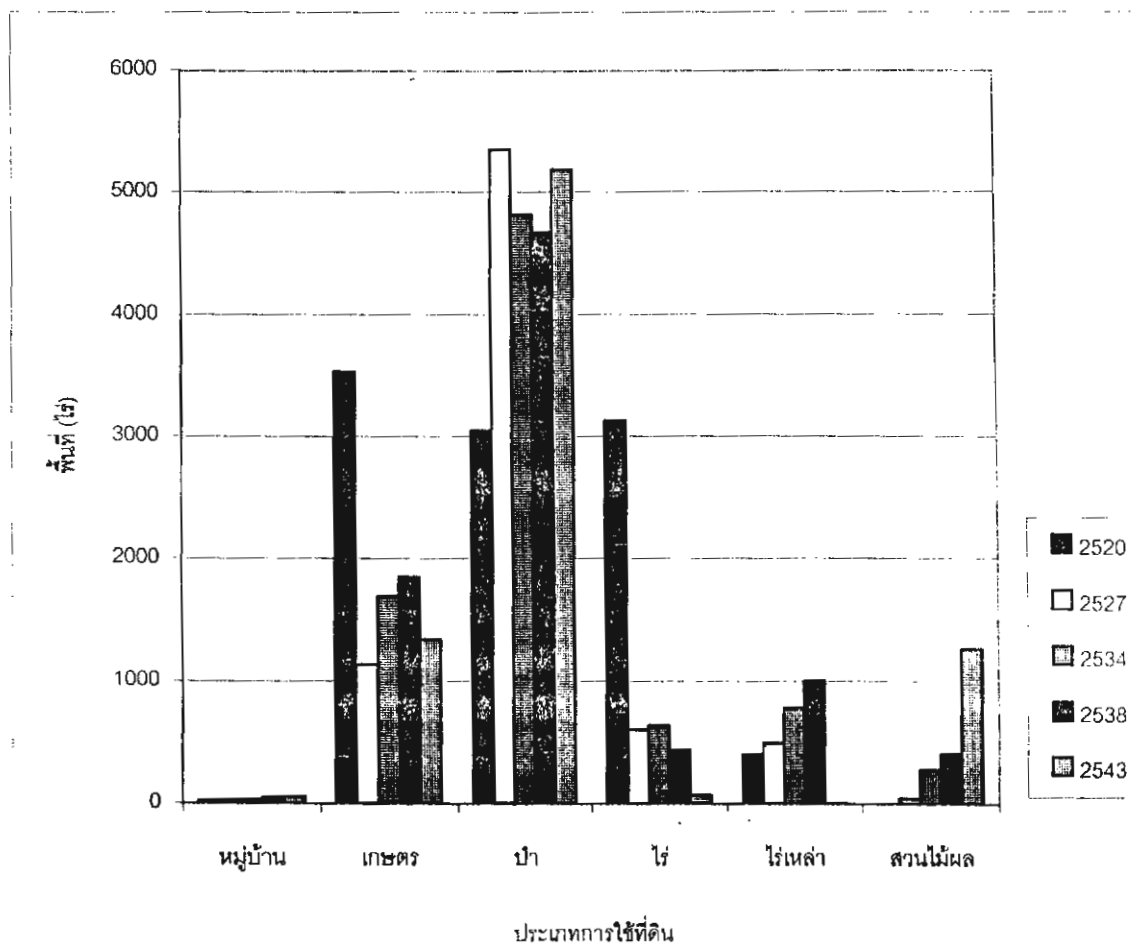
3. ช่วงที่มีการบังคับใช้นโยบายป้อนุรักษ์อย่างเข้มงวด (พ.ศ. 2524 – 2538)

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินในช่วงปี พ.ศ. 2524 – 2538 โดยอาศัยข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศสามช่วงเวลา คือ ปี พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2534 และ พ.ศ. 2538 ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย พบว่าในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินหลายๆ รูปแบบ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบริบททางด้านการเมืองในช่วงนี้ ได้แก่ นโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และนโยบายทางด้านป่าไม้

นโยบายป่าไม้สำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ที่ดินของหมู่บ้านเป็นอย่างมากในช่วงเวลานี้คือการเปลี่ยนสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยสุเทพ เป็นอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งอุทยานแห่งชาติฉบับที่ 98 พ.ศ. 2523 ซึ่งกำหนดให้พื้นที่ป่าดอยสุเทพ-ปุยเป็นอุทยานแห่งชาติ

ระเบียบและข้อบังคับต่างๆที่เข้มงวดมาก การประกาศเขตอุทยานฯ ทำให้รัฐบาลมีแนวคิดที่จะย้ายคนออกจากพื้นที่ป่า แต่เมื่อไม่สามารถจัดที่เหมาะสมให้ได้จึงได้มีการจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยเฉพาะการทำไร่ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐมองว่าการทำไร่แบบย่ำที่เป็นการทำลายป่า ดังนั้นทางเจ้าหน้าที่จึงพยายามให้ชาวม้งทำไร่แบบถาวร มีการจำกัดพื้นที่ทำไร่ของชาวม้ง ทำให้พื้นที่ทำไร่ในช่วงแรกนี้ลดลงจากในช่วงที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก (ดูรายละเอียดในแผนภูมิ) ทั้งนี้เป็นผลมาจากการห้ามเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อทำการเพาะปลูก ถึงแม้ว่าพื้นที่นั้นเคยเป็นพื้นที่ไร่เหล้าของชาวม้งก็ตาม

แผนภูมิ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทของหมู่บ้านดอยปู่ในแต่ละช่วงเวลา

ในขณะเดียวกันในปี พ.ศ. 2520 เป็นปีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งการริเริ่มโครงการ “ปราบหมี” ที่นำโดยผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น เพื่อลดการเล็งหมี

แบบปล่อยและทำให้หมู่บ้านสะอาดในสายตาท้องเที่ยว ช่วงหลังปี พ.ศ. 2524 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านมากขึ้น การผลิตในภาคการเกษตรจึงลดความสำคัญลง แรงงานของครัวเรือนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะแรงงานผู้หญิงได้ออกมาค้าขายและอยู่เฝ้าร้านค้าทั้งวัน เพราะชาวม้งเชื่อว่าผู้หญิงสามารถขายของได้ดีกว่าผู้ชาย ครัวเรือนจึงขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร และปีนี้ได้มีการตั้งตลาดในเทศบาลขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการออกไปขายสินค้านอกหมู่บ้านของครัวเรือน

เงื่อนไขดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินของหมู่บ้านในสองระดับ ระดับที่หนึ่งคือ การใช้ที่ดินระดับครัวเรือน ซึ่งผู้ศึกษาได้แบ่งช่วงเวลาย่อยๆ ออกเป็นสามช่วงคือ - การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินหลังจากเริ่มก่อตั้งอุทยานแห่งชาติ ช่วงเวลาที่เศรษฐกิจขยายตัว และช่วงเวลาหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง และระดับที่สอง คือ การจัดการที่ดินระดับชุมชน ซึ่งเริ่มจากการปลูกป่าในปี พ.ศ. 2527

3.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของครัวเรือนช่วงเริ่มมีการก่อตั้งอุทยานแห่งชาติ (พ.ศ. 2520 – 2527)

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2520 กับ ปีพ.ศ. 2527 ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่ป่าเป็นอย่างมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในช่วงนี้ได้แก่

การเพิ่มความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือน การใช้พื้นที่หมู่บ้านอย่างหนาแน่นขึ้นโดยการเพิ่มพื้นที่หมู่บ้านและการมีร้านค้าเพิ่มมากขึ้นในบริเวณสองข้างของถนนสายหลักในหมู่บ้าน เพราะเป็นพื้นที่ใกล้ทางคมนาคมและนักท่องเที่ยวเข้าถึงบริเวณนี้ได้มากกว่าบริเวณอื่น

พื้นที่ไร่นาลดลงและกระจายกระจายเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย สัมพันธ์กับนโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ หลังจากมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ในปี พ.ศ. 2524 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ได้ห้ามชาวบ้านแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ไร่เหล่านิดหน่อยก็ตาม และให้ปล่อยพื้นที่ไร่เหล่านิดหน่อยให้ฟื้นตัวเป็นป่า โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้เพิ่มความเข้มงวดในการดูแลพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้การลดลงของพื้นที่ไร่ยังมีความสัมพันธ์กับการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยเฉพาะโครงการ "ปราบหมู" รวมทั้งข้อจำกัดที่เข้มงวดของทางอุทยานฯ ในการนำสัตว์เข้ามาเลี้ยงในพื้นที่อุทยานฯ ต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เลิกเลี้ยงหมูไปในที่สุด เกือบจะไปสู่การ

นอกจากนั้นแรงงานของครัวเรือนบางส่วนมีโอกาสนในการทำงานนอกภาคเกษตรมากขึ้น ทำให้ครัวเรือนขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร เงื่อนไขดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในช่วงนี้ คือ พื้นที่ไรลดลงอย่างมาก แต่พื้นที่ไร่เหล่าเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรทำให้ครัวเรือนบางส่วนต้องละทิ้งที่ดินทำกิน และในช่วงนี้ยังมีการเกิดขึ้นของสวนไม้ผล

การเกิดขึ้นของสวนไม้ผลชนิดใหม่ทดแทนท้อ การใช้ที่ดินแบบใหม่ที่ปรากฏขึ้นในช่วงนี้คือ สวนลิ้นจี่ ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินแบบแซม ในช่วงนี้เป็นการปลูกลิ้นจี่เพียงชนิดเดียวและเป็นลิ้นจี่ต้นเล็กที่อายุไม่เกินสามปี มีพื้นที่ 36.99 ไร่ (ดูรายละเอียดในแผนภูมิ) และในช่วงนี้การผลิตท้อในหมู่บ้านได้ลดความสำคัญลงอย่างมากจนหายไปที่สุดในที่สุด การหายไปของสวนท้อมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2525 คือ เป็นช่วงที่มีท้อจากพื้นที่ดอยอ่างขางอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นท้อพันธุ์ดีกว่าที่ผลิตได้จากหมู่บ้านดอยปุย เริ่มเข้าสู่ตลาดทำให้ราคาผลผลิตท้อจากดอยปุยต่ำลงและขายได้ราคาถูก ชาวมังบ้านดอยปุยจึงเห็นว่าเป็นการไม่คุ้มทุนกับการเข้าไปเก็บท้อออกมาขายเพราะการเข้าถึงสวนท้อของชาวมังบ้านดอยปุยเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะเส้นทางเข้าสวนท้อเป็นถนนดินที่แคบและชัน ชาวมังจึงไม่สามารถนำรถเข้าไปขนผลผลิตออกมาได้ ต้องเดินแบกหรือใช้ม้าบรรทุกผลผลิตออกมา นอกจากนี้การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2527 มีความสัมพันธ์กับโอกาสในการทำงานนอกภาคการเกษตรของแรงงานในครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงต้องออกมาขายของและเฝ้าร้านค้าทั้งวัน จึงไม่มีเวลาไปดูแลสวนท้อ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวมังเข้าไปดูแลพื้นที่สวนท้อน้อยลง และบางครัวเรือนเริ่มละทิ้งพื้นที่สวนท้อ จนเมื่อมีการประกาศเขตอุทยานฯ ในปี พ.ศ. 2524 เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ในขณะนั้นจึงได้เข้ามาบอกให้ชาวมังปล่อยพื้นที่สวนท้อให้เป็นพื้นที่ป่า เนื่องจากชาวมังไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนท้ออย่างต่อเนื่อง ชาวมังจึงสูญเสียสิทธิในพื้นที่สวนท้อของพวกเขา

การเพิ่มพื้นที่ป่า ในช่วงนี้มีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่เข้มงวด โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิการใช้และระบบการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมของชาวมังในพื้นที่ ทำให้ชาวมังได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว เช่น การสูญเสียสิทธิในพื้นที่สวนท้อและสิทธิในการจัดการที่ดินและทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน

3.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของครัวเรือนในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว (พ.ศ. 2527 - 2534)

เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของหมู่บ้านในช่วงนี้ คือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย ใน ปี พ.ศ. 2530 ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านดอยปุยเป็นจำนวนมาก ด้วย

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2527 กับปี พ.ศ. 2534 ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่า พื้นที่หมู่บ้านและพื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่พื้นที่ป่าลดลง และมีการขยายตัวของการปลูกไม้ผล (ดังรายละเอียดในแผนภูมิ) ซึ่งสัมพันธ์กับความใกล้เมือง และโอกาสในการทำงานนอกภาคเกษตร ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้น ได้แก่

การขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว ช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2534 พื้นที่หมู่บ้านเพิ่มขึ้นจาก 30.03 ไร่ เป็น 30.76 ไร่ ความหนาแน่นของบ้านเรือนมีมากขึ้น และพื้นที่หมู่บ้านได้ขยายออกไปโดยรอบ โดยเฉพาะในบริเวณสองข้างถนนสายหลักและในบริเวณทางเข้าหมู่บ้านที่มีร้านค้าเกิดขึ้นมาก

การเพิ่มความหนาแน่นของบ้านเรือนในช่วงนี้สัมพันธ์กับการอยู่ใกล้เมืองและการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2524 - 2533 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีการอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้น 14 ครัวเรือน รวมเป็น 117 ครัวเรือน แต่ในขณะเดียวกัน ในช่วงนี้มีการย้ายออกไปจากหมู่บ้านอย่างถาวรของกลุ่มชาวม้งที่เคยอยู่ในหมู่บ้านดอยปุยแต่เดิมประมาณ 10 ครัวเรือน ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนม้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้จากการทำการค้าขายในช่วงทศวรรษ 2530 ที่มีการขยายตัวของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก และจากข้อจำกัดการใช้ที่ดินในเขตอุทยานฯ เป็นแรงผลักดันให้กลุ่มครัวเรือนกลุ่มนี้ลงไปซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้านในตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการอพยพเข้ามาและเกิดความหนาแน่นของชุมชน และเกิดการใช้ที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านดอยปุย คือ การสร้างที่พัก ร้านอาหาร และพื้นที่เล่นน้ำในดอยปุย เป็นการเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2534 พบว่าพื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้น

การลดลงของพื้นที่ไร่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำ โดยเฉพาะบริเวณใกล้ยอดดอยปุยและการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ไร่เหล่าบริเวณไร่มั่วดำซึ่งมีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานฯ และการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ เจ้าน้ำที่ป่าไม่มีความเข้มงวดในการดูแลพื้นที่ป่าและพื้นที่ต้นน้ำมากขึ้น และห้ามไม่ให้ชาวมังในหมู่บ้านเข้าไปทำการเพาะปลูกในบริเวณนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ไร่เหล่าเดิมก็ตาม ทำให้ชาวบ้านต้องปล่อยพื้นที่ไร่เดิมบางส่วนเป็นพื้นที่ไร่เหล่าและป่า แต่บริเวณสวนแม่ปานและพื้นที่ติดหมู่บ้านมีพื้นที่ไร่เพิ่มขึ้น เพราะทั้งสองบริเวณอยู่ในระดับต่ำกว่า ทำให้ความเข้มงวดในการดูแลจัดการและข้อกำหนดต่างๆ น้อยกว่า ชาวมังจึงยังคงทำไร่ในพื้นที่นี้ได้ และข้อจำกัดในเรื่องการเปิดพื้นที่ ส่งผลให้พื้นที่ไร่เหล่าบริเวณสวนแม่ปานลดลง ช่วงพักดินสั้นลง มีข้อน่าสังเกตคือ การเกิดขึ้นของพื้นที่ไร่เหล่าบริเวณพื้นที่ติดหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการขาดแคลนแรงงานในการเพาะปลูก การปลูกพืชผักเพื่อบริโภคในครัวเรือนในบริเวณนี้จึงลดความสำคัญลง และการปลูกพืชในบริเวณนี้ต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว แต่ในปี พ.ศ. 2530 บริเวณสวนแม่ปานเริ่มมีการใช้ท่อพีวีซีต่อน้ำจากลำห้วยแม่ปานมาใช้ในการทำการเกษตร ดังนั้น ครัวเรือนที่มีแรงงานในภาคการเกษตรอยู่จึงย้ายไปปลูกพืชไร่บริเวณสวนแม่ปานและปล่อยให้พื้นที่ไร่บริเวณติดหมู่บ้านเป็นพื้นที่ไร่เหล่า

การเข้ามาของไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ในปี พ.ศ. 2530 เริ่มมีการปลูกพืชไร่ชนิดใหม่ขึ้นในหมู่บ้าน คือ ดอกกระดาด ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางด้านเมล็ดพันธุ์จากเจ้าน้ำที่ของพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ดอกกระดาดที่ผลิตได้ส่วนหนึ่งขายให้กับพ่อค้าจากกรุงเทพฯ ที่เข้ามารับซื้อในหมู่บ้าน โดยเฉพาะดอกที่มีขนาดใหญ่จะขายได้ราคาดี ที่เหลือมีการนำมาขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านและที่ตลาดในเทศบาล

การขยายตัวอย่างมากของพื้นที่สวนลื่นจี ในช่วงนี้ สัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ ได้แก่

การอยู่ใกล้เมืองและใกล้หน่วยงานของรัฐ คือ พื้นที่สถานีวิจัยดอยปุยทำให้ชาวมังได้รับการสนับสนุนเรื่องกล้าพันธุ์ และการรวมกลุ่มเกษตรกรสวนลื่นจีบ้านดอยปุย ในปี พ.ศ. 2534 ทำให้ชาวมังผู้ปลูกลื่นจีมีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตในหมู่บ้านมากขึ้น

นโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติที่เข้มงวดในช่วงนี้ ทำให้ผลผลิตข้าวไร่ที่ต้องปลูกในที่ดินเดิมของชาวมังลดลงอย่างมาก และจากการที่รัฐบาลได้ส่งเสริมการส่งออกสินค้าผลไม้ไทยมากขึ้นและลื่นจีเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมจึงได้กำหนดการเพิ่มผลผลิตลื่นจีไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) (ศิริพงษ์, 2531)

การอยู่ใกล้เมืองและนโยบายทางด้านการท่องเที่ยวนำไปสู่การขายตัวของธุรกิจร้านค้า และการบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ในหมู่บ้าน ในช่วงนี้ร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นำไปสู่การขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรของครัวเรือนชาวม้ง เพราะแรงงานในครัวเรือนต้องออกมาขายสินค้าในหมู่บ้านในตอนกลางวันและมีบางส่วนที่ต้องไปขายสินค้าที่ในท่าซารินในตอนกลางคืน ดังนั้นจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญให้กับครัวเรือนชาวม้งที่ไม่สามารถเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อทำการปลูกพืชไร่และครัวเรือนที่ขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร

3.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของครัวเรือนหลังจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง

(พ.ศ. 2534–2538)

เหตุการณ์สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินของหมู่บ้านในช่วงนี้ ได้แก่ เหตุการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซียที่เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2533 และวิกฤตการณ์ทางการเมืองในประเทศหรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ทั้งสองเหตุการณ์สัมพันธ์กับการลดลงของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในประเทศและในหมู่บ้านดอยปุย โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2535 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านลดลงอย่างมาก จากเดิมที่เคยมีนักท่องเที่ยว 200 – 300 คนต่อวัน หรือสูงถึง 1,000 คนต่อวันในช่วงเทศกาล ลดลงเหลือเพียง 20 – 30 คนต่อวัน โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าหลักของร้านค้าในหมู่บ้านได้ลดลงอย่างมาก กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจนและไม่มีที่ดินทำกินเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะดี เพราะเมื่อรายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หลักของครัวเรือนลดลง ทำให้ครัวเรือนต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มที่จะหันกลับไปเปิดพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน โดยอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2534 กับปี พ.ศ. 2538 ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในช่วงนี้น้อยกว่าในช่วงที่ผ่านมา พื้นที่ชุมชนและพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ป่าลดลงเพียงเล็กน้อย

การขายตัวของหมู่บ้านตลอดตัวลง ในช่วงนี้พื้นที่หมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเพิ่มจำนวนครัวเรือนในช่วงนี้มีน้อย คือ มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นห้าครัวเรือน รวมเป็น 122 ครัวเรือน เพราะมีการอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านน้อย การที่มีกลุ่ม

...มีทั้งคนและคนที่มีฐานะยากจนในหมู่บ้านในช่วงนี้ มีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าและการกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัด

...พื้นที่ป่าและพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ป่าลดลงเพียงเล็กน้อย

บ้านมากทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ทำให้อุทยานแห่งชาติใช้การอพยพของกลุ่มคนจากภายนอกนี้เป็นเหตุผลในการไม่ยอมให้มีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน เพราะเกรงว่าถ้าหากมีไฟฟ้าใช้จะทำให้มีคนอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ชาวบ้านจึงประชุมและมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะไม่อนุญาตให้มีการอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ยกเว้นว่า ได้มีการแต่งงานกับชาวม้งที่อยู่มาแต่เดิม หรือเป็นการแยกบ้านออกจากบ้านเดิม

การเพิ่มขึ้นของไร่ร้างและสวนลิ้นจี่ ในช่วงนี้ พื้นที่ไร่ลดลง แต่พื้นที่ไร่เหล้าและสวนไม้ผลเพิ่มขึ้น ชนิดพืชไร่ที่ปลูก ได้แก่ ข้าวโพด ดอกกระดาศ แครอทและผักกาดขาว

การลดลงของพื้นที่ไร่ในแต่ละบริเวณและการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ไร่เหล้าบริเวณต้นน้ำ มีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานฯ การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ เช่นเดียวกับในช่วง ปี พ.ศ. 2527 – 2534

3.4 การจัดการที่ดินระดับชุมชน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในช่วงที่มีการบังคับใช้นโยบายป่าอนุรักษ์อย่างเข้มงวด นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระดับครัวเรือนดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น นโยบายการพยายามแยกชุมชนออกจากพื้นที่ป่า สร้างแรงกดดันในการใช้พื้นที่ของชาวม้ง และเพื่อสำรองในการอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์และเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากร ชาวม้งจึงได้เริ่มมีการจัดการที่ดินในระดับชุมชน ได้แก่

การปลูกป่า จากความตระหนักและตื่นตัวในเรื่องการลดลงของพื้นที่ป่า ทำให้ชาวเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่า โดยเฉพาะการทำไร่แบบย่ำยีที่ของชาวเขาซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ป่าของประเทศลดลง จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านดอยปู่เริ่มมีการจัดการที่ดินในระดับชุมชนขึ้น โดยเริ่มมีการปลูกป่าครั้งแรกในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 จำนวน 2,000 ต้น ในบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแสดงให้ทางอุทยานแห่งชาติ เห็นว่า ชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือกับทางอุทยานแห่งชาติ ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นอย่างดีตลอดมา

การทำแนวกันไฟ และการเกิดเครือข่ายม้งรักษาป่าดอยสุเทพ – ปุย จากการที่หมู่บ้านในเขตป่าถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุให้เกิดไฟป่า ชาวบ้านในหมู่บ้านดอยปู่ได้พยายามตอบโต้ข้อกล่าวหาดังกล่าวโดยได้เริ่มทำแนวกันไฟในปี พ.ศ. 2529 และได้เริ่มมีโครงการอนุรักษ์สัตว์ป่า และได้ร่วมกันทำแนวกันไฟอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2536 และได้มีการจัดเวรยามในการดูแลป้องกันไฟป่าโดยเฉพาะพื้นที่ที่ทำแนวกันไฟไว้ โดยจัดเวรยามผลัดกันวันละ 10 คน

นอกจากความร่วมมือในการจัดการที่ดินระดับชุมชนแล้ว ยังได้มีความร่วมมือในการจัดการพื้นที่ป่าร่วมกันระหว่างชุมชนและได้พัฒนาเป็นเครือข่ายมั่งรักษาป่าดอยสุเทพ - ปุย หมู่บ้านดอยปุยได้เข้าร่วมเครือข่ายนี้ในปี พ.ศ. 2531 เครือข่ายนี้ได้ดำเนินการกำหนดพื้นที่ป่าธรรมชาติที่เหลืออยู่ในขณะนั้นให้เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ โดยทำการประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน คือ พิธี “ดงแข็ง” และในฤดูแล้งของทุกปี ได้มีการร่วมกันทำแนวกันไฟ เป็นพื้นที่ประมาณ 4,500 ไร่

4. ช่วงความขัดแย้งและการแย่งชิงทรัพยากร (พ.ศ. 2539 –2544)

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ มีการหยุดกิจการในธุรกิจหลายๆ ประเภท มีจำนวนประชากรที่ถูกเลิกจ้างงานมากขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนลดลงและราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคสูงขึ้น โอกาสในการทำงานนอกภาคเกษตรของสมาชิกในครัวเรือนลดลง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านลดลงและซื้อของน้อยลง ทำให้รายได้หลักของครัวเรือนลดลง ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะหันกลับมาพึ่งพาการผลิตในภาคการเกษตรมากขึ้น แต่นโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติก็ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรได้ ทำให้ชาวบ้านต้องปรับการใช้ที่ดินในหลายๆ รูปแบบ

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในช่วงนี้ คือ นโยบายทางด้านป่าไม้ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในช่วงที่ผ่านมาทำให้ในปัจจุบันรัฐบาลมีเป้าหมายที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการใช้พื้นที่ป่า ที่เข้มงวดมากขึ้น

สิ่งที่ตามมาคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เริ่มมีการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาการอพยพชาวบ้านออกจากเขตป่าอนุรักษ์ ในรูปของเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ(คกน.) นโยบายการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในช่วงนี้มีความผันผวนมาก โดยได้มีมติกรม.ออกมาหลายฉบับและมีหลักการแตกต่างกัน เช่น ผลจากการกดดันของชาวบ้านทำให้มีมติ กรม.ใน วันที่ 17 และ 29 เมษายน พ.ศ. 2540 ในมติ ค.ร.ม. ได้เห็นชอบในหลักการให้มีการพิสูจน์สิทธิว่าราษฎรในพื้นที่ป่าไม้ทางภาคเหนือ ได้ทำกินมาก่อนการประกาศป่าอนุรักษ์หรือไม่ หากมาอยู่ก่อนให้รับรองสิทธิการทำกิน ในการพิสูจน์สิทธิให้ใช้หลักเกณฑ์หลายๆ อย่างประกอบกัน ได้แก่ การใช้เอกสารราชการ เช่น ส.ค.1 ภ.บ.ท.5 สำเนาทะเบียนบ้าน ร่องรอยการทำประโยชน์ สิ่งปลูกสร้าง ไม้ผล ไม้ยืนต้น รวมทั้งคำให้การของพยานบุคคลในชุมชน ซึ่งมตินี้เป็นที่พอใจแก่ชาวบ้าน เพราะถือเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความเป็นธรรม ส่วชาวบ้านในเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับการประกาศมติ ค.ร.ม.

เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2540 (ซึ่งเรียกว่า “มติวังน้ำเขียว” เนื่องจากประชุมในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา) มติวังน้ำเขียวมีหลักการที่ขัดแย้งกับ มติ ค.ร.ม.ที่ทำกับชาวบ้าน โดยหันกลับไปยึดแนวทางที่จะไม่อนุญาตให้มีการทำกินในพื้นที่อนุรักษ์โดยสิ้นเชิง การยอมรับสิทธิจะยอมรับในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร ตามมติ ค.ร.ม.(ป่าจำแนก) เท่านั้น การออกเอกสารรับรองสิทธิจะกระทำผ่านกลไกกฎหมายดังที่ผ่านมา ได้แก่ การให้เอกสารสิทธิทำกิน(ส.ท.ก.) ส่วนแนวทางการพิสูจน์สิทธิไม่มีการระบุที่แน่ชัด

นโยบายของรัฐล่าสุดที่ตอกย้ำนโยบายการอนุรักษ์ คือ มติ ค.ร.ม. เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ทับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน โดยมีมาตรการอพยพคนออกจากพื้นที่ และใช้กระบวนการพิสูจน์สิทธิผู้อยู่อาศัยมาก่อนการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ที่คลุมเคลือ ซึ่งใช้เทคนิคทางราชการคือ ยึดภาพถ่ายทางอากาศเป็นบรรทัดฐานในการพิสูจน์สิทธิ ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านทำไร่นาหมุนเวียน ที่สำคัญไม่ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด ซึ่งแนวทางดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในขณะนี้

จากกระแสการอนุรักษ์ และนโยบายการอนุรักษ์ดังกล่าวทำให้ทางอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยได้ว่าจ้างให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยศึกษาและจัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งแผนหลักของการจัดการอุทยานแห่งชาติระยะที่ 2 (พ.ศ. 2541 – 2550) ได้เสนอกลยุทธ์ในการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ด้านการจัดการชุมชนและหน่วยราชการ ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติก็ได้ใช้หลักการดังกล่าวในการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ให้ถือ มติ ค.ร.ม. วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2540 (มติวังน้ำเขียว) เป็นแนวทางในการจัดการชุมชน

นโยบายทางด้านป่าไม้ดังกล่าวข้างต้น มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับการจัดการที่ดินระดับชุมชนเพื่อเรียกร้องสิทธิในการจัดการพื้นที่ของชาวบ้าน ซึ่งมีการจัดการสองประเภท ได้แก่ การปลูกป่า การทำแนวกันไฟและการป้องกันไฟป่า

4.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระดับครัวเรือน ระหว่างปี พ.ศ. 2539 - 2544

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2544 โดยอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2538 กับการสำรวจภาคสนามของผู้ศึกษาในปี พ.ศ. 2543 ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่าพื้นที่หมู่บ้านไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากชาวบ้านมีข้อตกลงร่วมกันในช่วงที่ผ่านมาว่า ไม่ให้มีบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คนดั้งเดิมในชุมชนเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีก แต่ผู้ศึกษาพบว่าในช่วงนี้มีการ

สร้างบ้านใหม่เพิ่มขึ้นในหมู่บ้านอีกหนึ่งหลัง พื้นที่ทำการเกษตรลดลงแต่พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2544 พื้นที่เกษตรลดลงจาก 1,854.02 ไร่ เป็น 1,342.23 ไร่ พื้นที่ไร่และพื้นที่ไร่เหลาลดลง แต่พื้นที่สวนไม้ผลเพิ่มขึ้น ดังรายละเอียดในแผนภูมิ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่

การสร้างความหลากหลายของพืชไร่ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไร่ในช่วงปี พ.ศ. 2538 – 2544 มีทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่และการเพิ่มความหลากหลายของชนิดพืช โดยเฉพาะบริเวณไร่แก้วดำในช่วงนี้มีการใช้ที่ดินแบบแซม และมีการปลูกพืชมากกว่าสองชนิด พืชไร่ที่ปลูกบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักเมืองหนาว ได้แก่ ดอกกระดาศ หอมหัวใหญ่ แครอท ผักกาดขาวและสตอร์เบอรี่ เป็นพืชที่ปลูกเพื่อขาย ปลูกข้าวโพดเพื่อบริโภคในครัวเรือน และปลูกกล้วยงเพื่อนำเปลือกมาสาธิตการทอผ้าใยกล้วยให้นักท่องเที่ยว และบริเวณสวนแม่ป่านเริ่มมีการปลูกขิงในปี พ.ศ. 2542

การโค่นไม้ผลเพื่อเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ได้มีการโค่นไม้ผลเพื่อปลูกพืชไร่บริเวณสวนแม่ป่าน แบ่งเป็นสองแปลง แปลงแรกเป็นการโค่นต้นลิ้นจี่เพื่อปลูกขิง เมื่อปี พ.ศ. 2542 เพราะลิ้นจี่ให้ผลผลิตน้อยเจ้าของจึงเปลี่ยนมาทดลองปลูกขิง เจ้าของพื้นที่ได้แนวคิดในการปลูกขิงมาจากคนรู้จักและได้ซื้อพันธุ์ขิงมาปลูกเอง ผลผลิตที่ได้จะนำไปขายในหมู่บ้านและขายที่ตลาดในเมืองเชียงใหม่ แปลงที่สองเพิ่งเริ่มโค่นต้นมะม่วง เมื่อปี พ.ศ. 2543 ขณะที่ผู้ศึกษาทำการสำรวจภาคสนาม การโค่นต้นมะม่วงมีสาเหตุเช่นเดียวกับแปลงแรก คือ มะม่วงให้ผลผลิตน้อย เจ้าของที่ดินจึงต้องการเปลี่ยนมาใช้พื้นที่นี้เป็นแปลงสาธิตวิธีการปลูกข้าวไร่และข้าวโพดแบบดั้งเดิมของชาวม้ง

การหวนกลับมาปลูกข้าวเพื่อบริโภคทั้งในไร่และในนาและการปลูกพืชไร่แซมในสวนไม้ผล จากการศึกษาการใช้ที่ดินในช่วงนี้ ผู้ศึกษาพบว่า ชาวม้งในหมู่บ้านกลับมาให้ความสนใจกับการปลูกข้าวเพื่อบริโภคมากขึ้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสาเหตุสามประการ คือ รายได้จากการทำนากนอกภาคเกษตรลดลง ผลผลิตลิ้นจี่ลดลง และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ราคาลิ้นจี่สูงขึ้น ดังนั้นชาวม้งบางส่วนจึงต้องการปลูกข้าวและพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนลง แต่ก็ไม่สามารถเปิดพื้นที่เพื่อปลูกข้าวไร่ได้เพราะติดขัดกับนโยบายการจัดการของอุทยานแห่งชาติ ที่มีกฎข้อบังคับห้ามเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อทำการเกษตรและใช้ประโยชน์อย่างอื่น มีกลุ่มชาวม้งจำนวนมากที่ต้องการปลูกข้าวไร่และพืชไร่เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน

ปรับตัวโดยการปลูกข้าวไร่ลงในระหว่างแถวของต้นลิ้นจี่ที่ยังไม่โตเต็มที่ ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินแบบ
 เข้ม และกลุ่มชาวม้งที่มีพื้นที่สวนไม้ผลโตเต็มที่แล้วก็ปรับตัวโดยการโค่นไม้ผลหรือหาพื้นที่ว่าง
 บริเวณกลางสวนเพื่อปลูกข้าวไร่ ครัวเรือนที่กลับมาปลูกข้าวไร่ในช่วงนี้มี จำนวนแปดครัวเรือน
 คิดเป็นร้อยละ 6.25 ของครัวเรือนทั้งหมดในปัจจุบัน แยกเป็น ครัวเรือนที่โค่นต้นลิ้นจี่บางส่วน
 เพื่อปลูกข้าวไร่สองครัวเรือน ครัวเรือนที่ปลูกข้าวไร่ระหว่างแถวของสวนไม้ผลสามครัวเรือน และ
 อีกสามครัวเรือนได้ออกไปปลูกข้าวไร่ในพื้นที่สวนบริเวณหมู่บ้านแม่ใน อำเภอแมริม จังหวัด
 เชียงใหม่

ครัวเรือนที่ต้องการปลูกข้าวแต่ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรในหมู่บ้าน ได้ปรับตัวโดยการลงไป
 ทำนาในที่ราบ จำนวน 10 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.06 ของครัวเรือนทั้งหมดในปัจจุบัน

นอกจากได้มีการกลับมาปลูกข้าวเพื่อบริโภคของครัวเรือนชาวม้งแล้ว ในช่วงนี้ยังมีการ
 กลับมาปลูกพืชไร่ทั้งบริเวณในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ซึ่งการออกไปทำการเกษตรนอกหมู่บ้านนี้
 สัมพันธ์กับข้อจำกัดการใช้พื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติและจากการเดินทางที่สะดวกขึ้น ซึ่งครัว
 เรือนที่ทำการปลูกพืชไร่ในปี พ.ศ. 2543 มีทั้งหมด 33 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.61 ของครัว
 เรือนทั้งหมดในปัจจุบัน สำหรับพื้นที่ที่ใช้ปลูกพืชไร่ในปัจจุบันมีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ที่ใช้ปลูก
 ข้าวไร่คือ เป็นการปลูกพืชไร่ลงระหว่างแถวของไม้ผลที่ยังไม่โตเต็มที่ และในบริเวณพื้นที่ว่าง
 ระหว่างแปลงเท่าที่พอหาได้ เช่นการปลูกดอกกระดาศ ข้าวโพด แครอทและผักกาดขาวลง
 ระหว่างแถวของต้นลิ้นจี่ สำหรับครัวเรือนที่ต้องการปลูกพืชไร่ แต่ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้าน
 ก็ได้ปรับตัวโดยการไปขอใช้พื้นที่ของญาติหรือคนรู้จักในหมู่บ้านในการปลูกพืชไร่ ซึ่งมี
 จำนวนห้าครัวเรือน นอกจากนี้มีครัวเรือนชาวม้งจำนวน 10 ครัวเรือนได้ออกไปปลูกพืชไร่ในพื้นที่
 หมู่บ้านอื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของกลุ่มตระกูล พื้นที่ของญาติหรือพื้นที่ของคนรู้จักที่ไปขอใช้
 พื้นที่ปลูกพืชไร่ได้

การหายไปของไร่เหล้าหรือไร่ร้าง ระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2544 พื้นที่ไร่เหล้าลดลงอย่าง
 มาก (ดูรายละเอียดในแผนภูมิ) การลดลงของพื้นที่ไร่เหล้าหรือไร่ร้างเหล่านี้ถูกปล่อยให้เป็นพื้นที่
 ป่าเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านแรงงานและนโยบายของรัฐ

การเพิ่มความเข้มในการใช้ที่ดิน ในช่วงนี้มีการเพิ่มขึ้นของสวนไม้ผลและมีการเพิ่มความ
 เข้มของพื้นที่สวนไม้ผล โดยปลูกข้าวไร่และพืชไร่ต่างๆ ลงระหว่างแถวของไม้ผลที่ยังไม่โตเต็มที่
 การเปลี่ยนแปลงแบบนี้เกิดขึ้นทั้งในบริเวณไร่แม้วดำและสวนแม่ปาน พืชไร่ที่ปลูกในแถวของไม้
 ผล ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวไร่ ผักกาดขาว และ แครอท

การสร้าง ความหลากหลายในการปลูกไม้ผล มีการเปลี่ยนแปลงชนิดของไม้ผลที่ปลูกบริเวณไร่แก้วดำ จากเดิมที่มีการปลูกสิ่งอย่างเดียว ปัจจุบันเริ่มมีการทดลองปลูกไม้ผลชนิดอื่นๆ มากขึ้น โดย มีหนึ่งครัวเรือนที่ทดลองปลูกพลับ หนึ่งครัวเรือนทดลองปลูกอโวคาโด และอีกหนึ่งครัวเรือนปลูกขนุน ซึ่งในปี พ.ศ. 2544 ไม้ผลเหล่านี้ยังไม่ให้ผลผลิตเพราะมีอายุเฉลี่ยเพียงสองถึงสามปี การสร้างความหลากหลายของไม้ผลนี้มีความสัมพันธ์กับการลดลงอย่างมากของผลผลิตลิ้นจี่ในช่วงสองปีที่ผ่านมา ชาวมังจึงเริ่มให้ความสนใจกับไม้ผลชนิดอื่นมากขึ้น ซึ่งได้รับความคิดมาจากญาติ เพื่อนบ้านและสื่อต่างๆ

พื้นที่ป่าในเขตหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าในช่วงนี้มีความสัมพันธ์กับการปลูกป่าและการดูแลรักษาป่าของชุมชน

4.2 การจัดการที่ดินในระดับชุมชน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่ผ่านมาทั้งหมดเป็นการจัดการที่ดินระดับครัวเรือน แต่ในช่วงที่มีความขัดแย้งและการแย่งชิงทรัพยากร ได้มีการจัดการที่ดินระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อแรงกดดันจากภายนอกคือ การที่ชุมชนถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งในเรื่องปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่า ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ และปัญหาไฟป่า เพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาดังกล่าว ชาวมังบ้านดอยปู่จึงได้มีการจัดการที่ดินระดับชุมชนซึ่งในช่วงนี้ได้พัฒนาเป็นเครือข่ายมั่งรักษาป่าดอยสุเทพ – ปุย เมืองที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการที่ดินระดับชุมชนได้แก่ นโยบายป่าไม้ นโยบายการจัดการพื้นที่อุทยาน ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ และปัญหาไฟป่า

การคลี่คลายความขัดแย้งในการจัดการลุ่มน้ำ ได้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยหมู่บ้านดอยปู่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นน้ำถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้น้ำในลุ่มน้ำขาดแคลนเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำ จึงได้เริ่มมีความพยายามคลี่คลายความขัดแย้งดังกล่าวโดยการเริ่มดำเนินการของทางรัฐบาล

โดยในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการจัดตั้งโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างขึ้นโดยการดำเนินงานของสถาบันเพื่อสิทธิชุมชน ได้มีการจัดเวทีประชุมร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ และจากการจัดการศึกษาและการจัดเวทีประชุมร่วม ทำให้สามารถสรุปปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้ รวมทั้งได้มีการกำหนดหลักการการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งยังคงมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2541)

ภายใต้ข้อจำกัดทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ แรงกดดันจากนโยบายการอนุรักษ์ป่า และแรงกดดันเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ ปัญหาไฟป่า และปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวม้งถูกจำกัดในเรื่องที่ดินทำกินมากขึ้น ชาวม้งจึงปรับตัวโดยการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของครัวเรือนในหลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การสร้างความหลากหลายของพืชไร่ การโค่นไม้ผลเพื่อปลูกข้าวไร่และพืชไร่สำหรับบริโภคในครัวเรือน การกลับมาปลูกข้าวเพื่อบริโภค การเพิ่มความเข้มในการใช้ที่ดิน และการสร้างความหลากหลายของไม้ผล

นอกจากนั้นแรงกดดันเรื่องการอนุรักษ์ป่า ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ และการถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่กล่าวมา มีส่วนทำให้ชาวม้งในหมู่บ้านดอยปู่ยตอบสนองต่อแรงกดดันดังกล่าวโดยมีการจัดการที่ดินระดับชุมชน ได้แก่ การปลูกป่าและการทำแนวกันไฟ ในช่วงเวลาดังกล่าว การจัดการที่ดินระดับชุมชนนี้เป็นความร่วมมือระหว่างหมู่บ้าน และได้พัฒนาจนกลายเป็นเครือข่ายม้งรักษาป่าดอยสุเทพ – ปู่ย เป็นการเกิดขึ้นขององค์กรทางสังคมที่พยายามเรียกร้องสิทธิของชุมชนในการจัดการพื้นที่ป่า

ผลจากการศึกษาพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้มีการใช้พื้นที่ชุมชนอย่างหนาแน่นขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีการขยายตัวของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของประชากรกับการใช้ทรัพยากรและการใช้ที่ดินของ Boserup (1965) ที่ว่าการเพิ่มของประชากร มีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินในลักษณะที่เพิ่มขึ้น ในกรณีนี้การเพิ่มของประชากรมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความเข้มของพื้นที่หมู่บ้านและร้านค้า

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มของประชากร และความเข้มของการใช้ที่ดินสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของหมู่บ้านในป่าอนุรักษ์ใกล้เมือง ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากมีปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ ได้แก่ นโยบายการพัฒนา อาทิ การส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างถนนและนโยบายทางด้านป่าไม้ และนโยบายการจัดการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปู่ย มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนเป็นอย่างมาก ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของ Nuemann (1992) ซึ่งการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากรขึ้นมาใหม่ และรัฐได้ปฏิเสธสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรตามประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่นั้น มีความพยายามอพยพผู้คนออกจากพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงแรกที่มีการประกาศเขตอุทยานฯ มีการบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในระดับครัวเรือน เช่น การห้ามชาวบ้านเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อปลูกข้าวไร่ ถึงแม้ว่าพื้นที่นั้นจะเป็นพื้นที่ไร่เหล้าเดิมที่ชาวบ้านเคยเข้าทำประโยชน์ มีการบังคับให้ชาวบ้านปล่อยพื้นที่สวนท้อให้

เป็นป่า ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวบ้านไม่ได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีการประกาศให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่อนุรักษ์แล้ว รัฐจะเป็นผู้ควบคุมดูแลการเข้าถึงทรัพยากร ดังจะเห็นได้จากการห้ามเปิดพื้นที่เพาะปลูก และการจำกัดที่ดินทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสูญเสียสิทธิในการถือครองที่ดินและการใช้ทรัพยากร เช่นการห้ามเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อปลูกข้าว แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ทำให้การผลิตข้าวไร่มักเกิดปัญหาเมื่อปลูกซ้ำที่เดิมหลายปี ผลผลิตที่ได้ลดลง ชาวบ้านจึงปรับการใช้ที่ดินของครัวเรือน โดยมีการเริ่มปลูกไม้ดอกไม้ประดับและพืชผักเมืองหนาว และการทำสวนลื่นจี๋ เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนลดลง ชาวบ้านจึงต้องการหันกลับมาพึ่งพาการผลิตในภาคการเกษตรเพื่อยังชีพ แต่เนื่องจากนโยบายการจัดการอุทยาน ส่งผลให้มีข้อจำกัดในที่ดินทำกิน ครัวเรือนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านคอยปุยจึงปรับการใช้ที่ดินให้เข้มข้น และเพิ่มความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูก รวมทั้งมีการแสวงหาทางเลือกใหม่ เพื่อความอยู่รอดของครัวเรือน เช่น การลงไปทำนาในที่ราบ การโค่นไม้ผลเพื่อเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ เป็นต้น

ภายใต้ข้อจำกัดของการอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว ชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาไม่ได้ยอมรับข้อจำกัดในเรื่องการจัดการทรัพยากรและข้อจำกัดในเรื่องการอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แต่ชาวบ้านมีความคิดในการที่จะอยู่ในพื้นที่นี้และตอบสนองต่อแรงกดดันที่มีเข้ามาในพื้นที่ โดยแสดงออกมาในรูปของการจัดการที่ดินในระดับชุมชน ทั้งในเรื่องของการปลูกป่าและการทำแนวกันไฟ การจัดการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่แตกต่างไปจากความคิดเดิมที่ว่าคนมักจะยอมจำนนกับสถานการณ์ที่มากดดัน แต่ชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาได้พยายามดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อแรงกดดันที่มีต่อชุมชน และแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านเองก็มีความคิด และมีแนวทางในการจัดการทรัพยากรของชุมชน เพื่อต่อรองกับหน่วยงานของรัฐ และเพื่อได้ตอบว่าทกรรมหรือมายาคติเรื่อง ชาวเขากับการทำลายป่า รวมทั้งตอบได้ภาพลักษณ์ของม้งกับการทำลายป่า

การให้ความหมายการอนุรักษ์ ในอดีตการอนุรักษ์ของกลุ่มชาวม้งคือ การผลิตให้เพียงพอกับที่ต้องการเท่านั้น เช่นการปลูกพืช มีการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือน โดยมีการใช้แรงงานในครัวเรือนในการผลิต มีการจ้างแรงงานน้อยและเป็นการผลิตเพื่อยังชีพมากกว่าการผลิตเพื่อการค้า ในอดีตหมู่บ้านมีแรงกดดันในเรื่องการเพิ่มประชากรน้อย แรงกดดันจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งและการแย่งชิงทรัพยากรน้อย แต่ในช่วงเวลาต่อมาเมื่อมีการเข้ามาของการพัฒนาจนถึงในปัจจุบันได้มีความกดดันในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร รวมทั้งมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานและ

กลุ่มนักวิชาการต่างๆ มากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเริ่มทำการอนุรักษ์ตามรูปแบบที่เห็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นการจัดการระดับชุมชน เช่นการปลูกป่าและการทำแนวกันไฟ

บรรณานุกรม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (บก.).2535. **วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในป่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ฉลาดชาย รมิตานนท์.2528. **ป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์, อานันท์ กาญจนพันธุ์ และสันติฐิตา กาญจนพันธุ์.2531. **ป่าชุมชนในประเทศไทย:**

แนวทางการพัฒนา เล่ม 2 ป่าชุมชนภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2536.

ชูศักดิ์ วิทยากศ. **ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน: ศึกษากรณีอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____.2541. "สังคมศาสตร์กับการศึกษาคนชายขอบ" **สังคมศาสตร์**. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11(1): 2 – 25.

นภัศ กอร์ดอน.2542. "การวิเคราะห์นโยบายและการปฏิบัติของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และผลกระทบต่อการพัฒนา" **วารสารวิจัยสังคม**, 22(1): 84-104.

นิวัติ เรืองพานิช.2528. **การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: เจริญวิชาการพิมพ์.

บุญชนะ กลั่นคำสอน และ ธงชัย จารุพัฒน์.2524. **การวิจัยและการศึกษาหาสภาพความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ในท้องที่ภาคเหนือ ด้วยภาพถ่ายดาวเทียม: รายงานทางวิชาการ**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศและดาวเทียม กองจัดการป่าไม้ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

บุญตา สืบประดิษฐ์ และ อัจฉรา รักยุติธรรม (บก.).2542. **3 ทศวรรษป่าชุมชน ท่ามกลางกระแสความสับสนของสังคมไทย**. เชียงใหม่: ปิยะการพิมพ์.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์.2539. **เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ**. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ตรีวิน (ซิลค์เวอร์มบุคส์).

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2536. **การจัดทำแผนการจัดการและพัฒนาการใช้ที่ดินของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย**. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รุ่งอรุณ ปานมงคล.2540. **การศึกษาการยึดถือครอบครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: ปฏิบัติงานอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ส่วนอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้.

วิชัย เทียนน้อย.2535. **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาวรรณ.

- ศลิษา พึ่งแสงแก้ว.2537. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่". วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร มหบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.
- ศิริพงษ์ ชีวะพาณิชย์.2531. "การผลิตและการตลาดลิ้นจี่ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ : รายงาน". วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร.
- ศุภมิตร เอกวรรณง.2537. "การยึดถือและครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์โดยหน่วยงานของรัฐ: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย". การค้นคว้าแบบอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.2540. **ประมวลความรู้เรื่องอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย.**
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน.2542. **โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.**
เชียงใหม่ : สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และ สุรินทร์ มัจฉาชีพ.2532. **ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์.** กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สมศักดิ์ กองอินทร์.2540. "รูปแบบการอ้างสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแม่โจ้ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่". วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริวัฒนา กังวาลเลิศ.2543. "เงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้า: ศึกษากรณีการต่อต้านการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน". วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสน่ห์ จามริก และ ยศ สันตสมบัติ(บก.).2536. **ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา(เล่ม 1 และเล่ม 2).** กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สุนทร คำยอง และดุสิต เสริมธากุล.2541. **การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในป่าชนิดต่างๆ ในอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการวิเคราะห์สังคมพืช ตอนที่ 2 ป่าดิบเขา.** เชียงใหม่ : ภาควิชาทรัพยากรป่าไม้ คณะเกษตรศาสตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ มิ่งสรรพ ชาวสอาด.2538. **วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า: กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- Boserup, Ester.1965. *The Condition of Agricultural Growth*. Chicago : Aldine Publishing.
- Bryant, C.R. and Johnston, T.R.R.1992. *Agriculture in the City's Countryside*. Toronto : University of Toronto Press.
- Chusak Wittayapak.1994. "Local Institutions in Common Property Resources : A Case Study of Community-Based Watershed Management in Northern Thailand". Ph.D. Dissertation, University of Victoria.

- Cooper, R.1984. **Resource Scarcity and the Hmong Response**. Singapore : Singapore University Press.
- Hirsch, Philip.1993. **Political Economy of Environment in Thailand**. Manila : Journal of Contemporary Asia Publishers.
- Kunstadter, P. and Chapman, E.C.1978. Problems of Shifting Cultivation and Economic Development in Northern Thailand. In Peter Kunstadter, Chapman, E.C. and Sanga Sabhasri, **Farmers in the Forests : Economic Development and Marginal Agriculture in Northern Thailand**. Honolulu : University Press of Hawaii, 6-13.
- Morrison, K.D.1996. "Typological Schemes and Agricultural Change " **Current Anthropology**, 37(4) : 583-608.
- Nuemann, R.P.1992. "Political Ecology of Wildlife Conservation in the Mt.Meru Area of Northeast Tanzania" **Land Degradation and Rehabilitation**, 3(3): 85 – 97.
- Pichón, F.1993. **"Agricultural Settlement, Land Use, and Deforestation in the Ecuadorian Amazon Frontier : a Micro-level Analysis of Colonists Land-Allocation Behavior"**. Ph.D. Dissertation, University of North Carolina at Chapel Hill.
- _____.1996."Settler Agriculture and the Dynamics of Resource Allocation in Frontier Environments" **Human Ecology**, 24(3) : 341-371.
- _____.1997. "Settle Households and Land-Use Patterns in the Amazon Frontier : Farm-Level Evidence from Ecuador" **World Development**, 25(1) : 67-91.
- Rigg, Jonathan.1996. "Agricultural Transformation in Thailand : From Rice Farm to Non-Farm". In **Proceedings of The 6th International Conference on Thai Studies, Theme II, Cultural Crisis and the Thai Capitalist Transformation**, Chiang Mai, Thailand, 14-17 October 1996.
- _____.1998. " Rural-Urban interaction, agriculture and wealth : a southeast Asian perspective " **Progress in Human Geography**, 22(4): 497-522.
- Ross, E.B.1998. **The Malthus Factor : Poverty, Politics and Population in Capitalist Development**. London : Zed Book.
- Vandergeest, Peter and Peluso, Nancy Lee.1995. "Territorialization and State Power in Thailand" **Theory and Society**, 24: 385-426.
- Vandergeest, Peter.1996. "Mapping Nature: Territorialization of Forest Rights in Thailand" **Society and Natural Resources**, 9: 159-175.

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง
ในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เปรมพร ชันติแก้ว

สถานการณ์บนพื้นที่สูงของประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2500 ชุมชนชาวเขาเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ห่างไกลและทุรกันดาร การใช้อำนาจของรัฐและอิทธิพลของระบบตลาดส่งผลกระทบต่อชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างเบาบาง ชาวกะเหรี่ยงยังมีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตแบบยังชีพเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ชุมชนยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้กลมกลืนกับความเป็นไทย ดังเหตุผลที่กล่าวเอาไว้ข้างต้นว่า ความห่างไกลและทุรกันดารเป็นเหตุให้อำนาจรัฐและอิทธิพลของระบบตลาดเข้าไปไม่ถึง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ชาวกะเหรี่ยงจะต้องเผชิญกับการพัฒนาของรัฐที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยเน้นที่เศรษฐกิจ โดยเป็นแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น โดยการนำพืชพาณิชย์หรือระบบพืชเชิงมูลค่ามาส่งเสริมเพื่อทดแทนรายได้จากการปลูกฝิ่นทำให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงจะต้องผูกพันตัวเองเข้ากับตลาดแทนการที่ปลูกพืชแบบยังชีพที่ให้ความสำคัญกับการปลูกพืชหลายชนิด และการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากับคนกลุ่มต่างๆ ทั้งในพื้นที่สูงและพื้นที่ราบ ด้านนโยบายของรัฐบาลไทยมีส่วนผลักดันอย่างมากต่อการที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กลายเป็นกลุ่มคนชายขอบของสังคม ซึ่งเป็นนโยบายทำให้กลุ่มคนดังกล่าวกลายหรือถูกป้อนให้เป็นกลุ่มคนที่ด้อยการพัฒนา ปลูกฝิ่น เป็นกลุ่มคนที่เป็นปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ ปัญหาการด้อยการศึกษา ปัญหาความยากจน สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้กลุ่มคนดังกล่าวกลายเป็นคนชายขอบของสังคม แต่ต่อมาประเทศไทยได้มีความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย โดยได้ใช้นโยบายของการผสมกลมกลืนกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมให้กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ โดยมีวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น

ปัจจุบันชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่ถูกเรียกรวมว่าเป็นชาวเขากลุ่มหนึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐและระบบทุนนิยมที่ไหลบ่าเข้ามายังชุมชนก่อให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ และมีความสลับซับซ้อน อันได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพอนามัย(การระบาดของโรคเอดส์) การเพิ่มจำนวนของหญิงบริการ ความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากร ความสับสนหรือความไม่แน่ใจต่อความมั่นคงของชีวิตทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การสูญเสียความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ ในสถานะที่ชุมชนชาวเขาจะต้องประสบกับปัญหาที่สลับซับซ้อนและนานัปการ ทางเลือกหรือทางออกของกลุ่มคนดังกล่าวมีความหลากหลาย เช่น การกลับมาปลูกข้าวไร่และพืชหลากหลายชนิดในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ การ

ล็กลอบปลูกฝันเป็นพื้นที่ขนาดเล็กและห่างไกล การเป็นแรงงานรับจ้างและกรรมกรในโรงงาน (นอกพื้นที่ชุมชน) การเป็นหญิงบริการ การขายสินค้าทางวัฒนธรรม การปรับตัวในรูปแบบของ พิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นหนทางในการนิยามความหมายต่อปัญหาใหม่ ๆ การหยิบยืมความเชื่อหรือวิธีคิดใหม่ที่อยู่นอกชุมชนมาอธิบายความสัมพันธ์ใหม่ ๆ และช่วยจัดระเบียบเชิงสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับชุมชนให้คืนสู่ระเบียบใหม่คือ การนับถือพุทธศาสนาหรือ คริสต์ศาสนา การนับถือศาสนาหรือความเชื่ออื่นเป็นการเข้าสู่กรอบความเชื่อที่ถูกกระบุว่าเป็น ศาสนา โดยความเชื่อดั้งเดิมหรือ “ผี” ของชุมชนไม่ถือว่าเป็นความเชื่อสากลหรือศาสนา และการ ต่อสู้ช่วงชิงต่อการให้ความหมายและการสร้างความจริงเพื่อเพิ่มอำนาจในการควบคุมสังคมต่าง ๆ และรัฐ

กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง การที่คนชายขอบของสังคมได้รับวัฒนธรรมไทย เข้ามาครอบงำหรือมีอยู่ในสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ไม่เฉพาะแต่ระดับเมืองเท่านั้น การที่ชนเผ่าเมือง ของรัฐไทย และถูกภายใต้กฎหมายไทยเท่านั้นแต่ความที่เป็นไทยมีความหมายครอบคลุมในแง่ของ การมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงตลาดหรือการเข้ามาสู่ระบบทุนนิยม การรับการศึกษาตามหลัก สูตรของรัฐไทย การใช้ภาษาไทย สำนักทางประวัติศาสตร์ในการสัมพันธ์กับดินแดนที่ตนได้อาศัย อยู่ สำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายหรือความเฉพาะของท้องถิ่นในสังคม การ เปลี่ยนความเชื่อแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์(ผี) มาสู่การนับถือความเชื่อที่ถูกเรียกว่า ศาสนา ใน ที่นี้หมายถึง พุทธศาสนา และศาสนาคริสต์ การแต่งกายแบบสากล การสร้างบ้านเรือนและการมี พื้นที่ทำการเกษตรอย่างถาวร วัฒนธรรมการกินดื่ม ตลอดจนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้ได้ว่าหมายถึง ความเป็นไทย

ความเป็นกะเหรี่ยงมีความหมายครอบคลุมในแง่ของการมีการเมืองการปกครองที่มีผู้นำ ตามประเพณี และกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน ระบบการผลิตคือ การทำไร่หมุนเวียนโดยมีข้าวเป็นพืช หลัก และมีพืชผักต่าง ๆ ที่สำคัญในการบริโภคร่วมปลูกในพื้นที่เดียวกันเป็นการทำการเกษตร แบบยังชีพ ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มชน เช่น ปีใหม่ กินข้าวใหม่ ระบบความเชื่อ(ผี) ค่านิยม โลกทัศน์ การแต่งกาย ภาษา คดนตรี การละเล่น สำนักทางประวัติศาสตร์ในการเป็นชนกลุ่ม เดียวกัน พิธีกรรม การสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการกินดื่ม ตลอดจนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้ได้ว่า หมายถึงความเป็นกะเหรี่ยง

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนชายขอบในสังคมเป็นไปในลักษณะของการ เคลื่อนย้ายเข้าสู่ความเป็นไทยที่ละเล็กละน้อยซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการเคลื่อนย้ายตัวเอง ใน ขณะที่มีความพยายามเพื่อครอบครองความเป็นไทยร่วมกับคนกลุ่มอื่นในสังคมก็จะมีระบบการกัน

คนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ไทยไม่ให้เข้าสู่ความเป็นไทยได้ง่ายโดยการจําแนกลักษณะของความเป็นอื่นที่ไม่ใช่ไทยเป็นเครื่องชี้วัดไม่ว่าจะเป็นความดีด้อยกว่าทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนความแตกต่างของประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ในขณะที่เดียวกันความเป็นไทยก็มีความเปลี่ยนแปลงไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ดังนั้น การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ จะต้องเลือกที่จะเป็นในรูปแบบต่าง ๆ

เหตุผลสำคัญที่คนชายขอบได้เลือกวิธีการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญก็เนื่องมาจากการกลายเป็นไทยทำให้คนด้อยโอกาสเช่นคนชายขอบมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม เช่น การมีสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองเช่นเดียวกันกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมแต่โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมนั้นมีความสำคัญมาก ทั้งนี้การได้รับโอกาสหรือการมีโอกาสของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีอยู่อย่างไม่ได้เท่าเทียมกัน เนื่องจากสังคมไทยประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม การเข้าถึงทรัพยากรแต่ละอย่างขึ้นอยู่กับศักยภาพของกลุ่ม ในฐานะของคนชายขอบที่ครอบ

ครองพื้นที่ทางสังคมน้อยมาก การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจึงเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อจะเข้ามาช่วงชิงทรัพยากรแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจะได้มาซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเสมอไป

นอกจากการปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความเป็นไทยในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การได้รับสิทธิในการเป็นพลเมืองของรัฐ การมีบัตรประจำตัวประชาชน การได้รับโอนสัญชาติ การรับการศึกษา ทั้งนี้คนชายขอบของสังคมไม่ได้ต้องการเพียงแค่การได้รับสิทธิตามกฎหมายหรือการเป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้นแต่ต้องการมีโอกาสดำเนินการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาของตนเองร่วมกับรัฐ และการมีสิทธิในการมีชีวิตอย่างไรตามแบบแผนที่คุณต้องการ ตลอดจนการมีความมั่นใจในความมั่นคงของชีวิต ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนการได้รับการยอมรับในความเป็นอื่น ซึ่งเป็นความหลากหลายในสังคมไม่ใช่การครอบงำไม่ให้วัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อยในสังคมไม่กล้าแสดงออกมาอันจะส่งผลสืบเนื่องไปบั่นทอนความรู้สึกความภาคภูมิใจในรากเหง้า เอกลักษณ์ และบุคลิกทางวัฒนธรรมของตัวเองคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ต้องการทั้งความเป็นพลเมืองของรัฐและความเป็นไทย ตลอดจนการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้

คำถามในการศึกษาคือ ความเป็นไทยคืออะไร และกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนเกิดขึ้นท่ามกลางเงื่อนไขทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมอย่างไร กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นรัฐ องค์กรทางศาสนา ระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบเครือข่าย

ความสัมพันธ์ ตลอดจนการเข้ามาของระบบทุนนิยมภายใต้บริบททางสังคมของแต่ละช่วงเวลา ชาวกะเหรี่ยงเลือกที่จะเป็นไทยในเงื่อนไขใด ลักษณะใด ระดับใด และในสถานการณ์แบบใด ทั้งนี้เงื่อนไขดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงอย่างไร ขณะที่ชาวกะเหรี่ยงเข้ามาสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไร และชาวกะเหรี่ยงสามารถสร้างพื้นที่ของตนเองในสังคมไทยได้หรือไม่ (เลือกเป็นไทยในบางลักษณะแต่ยังคงความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ในรัฐไทยได้หรือต้องกลายเป็นไทยทั้งหมด) ตลอดจนพิธีกรรมทางความเชื่อของชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาวะการณ์ที่ชุมชนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยอย่างไร

เนื่องจากกระบวนการกลายเป็นไทยเป็นเครื่องมือสำคัญของคนชายขอบที่ใช้เพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ความเป็นชาวเขาซึ่งหมายถึงความเป็นอื่นอันเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงทรัพยากร ดังนั้น การกลายเป็นไทยจึงเป็นการปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ในการปรับเปลี่ยนตนเองนั้นคนชายขอบมีโอกาที่จะเลือกเป็นไทยในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็หมายความว่า ชาวเขามีโอกาสในการดำรงความเป็นชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ทั้งที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านและเมื่อออกมายังพื้นที่สาธารณะในสังคมไทย แต่ถ้าหากเขาจะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองในทุก ๆ ด้าน การสูญเสียความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในสังคมไทยยังมีพื้นที่สำหรับคนชายขอบเหล่านี้เข้ามาอยู่หรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมในด้านชาติพันธุ์ แต่สำหรับทางด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มคนดังกล่าวมีความเท่าเทียมหรือดีกว่ากลุ่มคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมไทย และโอกาสที่จะเข้ามาสร้างพื้นที่หรือตำแหน่งแห่งที่ในสังคมไทยเป็นไปได้ง่ายมาก ในขณะที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยงเองมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความเป็นไทยมากขึ้นในทุกขณะ ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจะนิยามความเป็นไทยตามทัศนะของตนอย่างไรเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และความมั่นคงของชุมชนทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม และในอีกด้านหนึ่งสามารถที่จะเข้าถึงความเป็นไทยอันเป็นที่มาของผลประโยชน์

งานการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะประเด็นอัตลักษณ์ (Identity) ของชาติพันธุ์ เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ เนื่องจากการให้ความหมายที่แตกต่างกัน หรือจุดเน้นที่แตกต่างกัน Frederic Barth ได้ให้ความหมายของคำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnic group) ไว้ในงาน Ethnic Group and Boundary (1969) ว่าหมายถึง ลักษณะที่บุคคลเลือกใช้เพื่อแสดงว่าตนเองเป็นใคร และยังเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือกระบวนการที่บุคคลในสังคมเลือกแสดงว่าตนเองเป็นใคร อยู่ในกลุ่มใดเป็นสิ่งสำคัญเพราะอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่ง

ที่ให้ความหมายต่อการกระทำระหว่างบุคคล(อ้างใน สรินยา กิจประยูร, “การรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนอาข่า ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541 , 13)

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้คำหมายของคำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ ในงานศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมแนวมุขยวิทยาว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด และวิถีชีวิตที่เหมือนกันหรือแยกกันอยู่แต่เป็นกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกของความเป็นสมาชิกของเผ่าพันธุ์เดียวกัน ภาษาพูดอาจแตกต่างกันบ้างที่สำเนียงและความหมายของคำบางคำอาจผิดกันแต่โดยทั่วไปสื่อความหมายกันได้และถือว่าเป็นภาษาเดียวกัน

ในขณะที่เดียวกัน เกษียร เตชะพีระ ได้กล่าวถึง “ภาพลักษณ์” ว่าแต่ละคนมุ่งที่จะผลิตภาพลักษณ์ของตนและฝ่ายตรงกันข้าม และฝ่ายอื่น ๆ ที่พึงปรารถนาให้มหาชนบริโภค อาศัยการบริโภค “ภาพลักษณ์” ชำซากเหล่านั้นสร้าง “เอกลักษณ์” ของตน ฝ่ายตรงกันข้าม และฝ่ายอื่นที่ปรารถนาขึ้นมาตราตรึงในจินตนาการของมหาชนเพราะอำนาจการเมืองในสังคมมวลชน สังคมบริโภค - สังคมข่าวสารปัจจุบันนั้นวิ่งวนเวียนตาม “ภาพลักษณ์” และปฏิบัติการทางการเมืองของผู้คนก็เป็นการกระทำตามหรือการกระทำต่อ “ภาพลักษณ์” เป็นด้านหลัก(เกษียร เตชะพีระ, จารึกร่วมสมัยการเมืองในยุคหลักรักษ์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2528)

ธงชัย วินิจจะกุล มีความเห็นพ้องกันว่า สรรพสิ่งในธรรมชาติซึ่งดำรงอยู่ได้โดยตัวของมันเองก็จริงแต่ไร้ความหมายในตัวเองแต่จะกลายเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อมนุษย์ในแง่ใดหรืออย่างไรขึ้นอยู่กับการที่มนุษย์กำหนดความหมายขึ้นมาด้วยความรู้ นิยาม ชื่อ คำ หรือธรรมเนียมต่าง ๆ ต่อสิ่งนั้น ๆ เมื่อมนุษย์กำหนดความหมายสิ่งหนึ่งก็มักจะสร้างกฎหรือค่านิยมที่ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นไว้ด้วยซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม และชีวิตทางสังคม(ธงชัย วินิจจะกุล, “ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน”, อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมศาสตร์เพื่อเป็นเกียรติศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี, สมบัติ จันทวงศ์, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530)

ในการศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในบทความ “200 ปี ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยและข้างหน้า” แสดงให้เห็นว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยอย่างคึกคักจะเกิดขึ้นเมื่อมีความสำนึกในเรื่องวิกฤตเอกลักษณ์ จังหวะก้าวแรกอยู่ในช่วงรัตนโกสินทร์ การสูญเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 สร้างความตื่นตระหนกให้แก่ชนชั้นนำของสังคมเป็นอย่างมาก หลังจากการสูญเสียกรุงศรีอยุธยา ปัญญาชนได้ให้ความสนใจต่อประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากเพราะส่วนหนึ่งคือ การหาคำตอบที่ต้องการ โดยการย้อนกลับไปในอดีตเพื่อศึกษาและประเมินสิ่งที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของตน

จังหวะก้าวที่สองคือ ในสมัยจักรวรรดินิยมตะวันตก ก่อนสิ้นพุทธศตวรรษที่ 24 ประเทศไทยต้องเผชิญกับการคุกคามที่ใหญ่หลวงจนน่ากลัวจะไม่สามารถรักษาความมั่นคงของศูนย์กลางไว้ได้ต่อไปอีกครั้ง เนื่องจากการขยายแสนยานุภาพและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การเมืองของชาติตะวันตก การคุกคามของฝรั่งเศสทางวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อความเป็นตัวตนของไทยเป็นอย่างยิ่ง ความปราชัย และความต่ำต้อยทางวัฒนธรรม การรู้สึกว่าความเป็นไทยคือ “บาเบเรียน” ทำให้เอกลักษณ์ไทยเคยยึดถือในอุดมคติถูกปฏิเสธ และชนชั้นสูงจะต้องหันกลับมาถามตัวเองใหม่อีกครั้งหนึ่งว่า “ฉันคือใคร” และ “ฉันจะอยู่ในโลกยุคใหม่นี้ได้อย่างไร” ซึ่งในช่วงเวลานั้นกลุ่มชนชั้นนำอยู่ในโลกที่สับสนในสายตาของเขาย่อมสับสนคลุมเครือว่า “อะไรคือความเป็นไทย”

จังหวะก้าวที่สามคือ เลี้ยวแรกของศตวรรษที่ 26 ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับอเมริกาทำให้ชนชั้นสูงที่มีการศึกษาต้องเผชิญกับวัฒนธรรมตะวันตกอีก การขยายตัวของการศึกษาอย่างรวดเร็ว ในช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ผลักดันคนออกจากห้องนาและกันตรอกให้มาเผชิญความรู้สึกต่ำต้อยต่อหน้าฝรั่งร่วมมากยิ่งขึ้นทุกที นิธิ ใต้สรุปว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัญหาเรื่อง “อัตลักษณ์” กลายเป็นสิ่งที่ปัญญาชนไทยได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากกว่า “เราคือใคร” และ “เราควรจะเป็นอะไรในโลกข้างหน้า”

กล่าวได้ว่า การจะให้ความหมายกับตัวตนของตนเองเป็นใครและเป็นอย่างไรนั้นเป็นคำถามของคนทุกกลุ่มไม่เฉพาะแต่คนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่เท่านั้น แม้แต่คนกลุ่มใหญ่ในสังคมเองก็ประสบกับปัญหาในทางนองเดียวกันอย่างมาก และมีความพยายามที่จะตอบคำถามอยู่ตลอดเวลาเมื่อสังคมประสบกับวิกฤตทางสังคมวัฒนธรรม สำหรับสังคมไทยซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันย่อมเกิดการปะทะสังสรรค์ในการให้ความหมายหรือนิยามของกลุ่มตน และกลุ่มอื่นอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะการให้ความหมายของรัฐหรือกลุ่มคนผู้ปกครองต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง ดังคำกล่าวของอาจารย์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ที่กล่าวอ้างโดย นิธิ ในบทความ “เจ๊กในวัฒนธรรมไทย” ที่ว่าการต่อสู้ของชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ นั่นก็คือ การแย่งชิงการนิยามการเป็นไทย(มติชนสุดสัปดาห์, วันที่ 18 กรกฎาคม, 2540, หน้า 47)

ความพยายามของประเทศไทยในการปรับเปลี่ยนกลมกลืนคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายอยู่ในแผ่นดินสยามนั้นเริ่มต้นตั้งแต่การปฏิเสธรูปแบบการปกครองในสมัยรัชกาลที่ห้าเป็นต้นมา ในหนังสือ ประวัติศาสตร์ล้านนา ของ สวัสดิ์ อ่องสกุล (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2539, หน้า 367) ได้กล่าวว่า การปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพได้มีการผสมกลมกลืน “คนเมือง” และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย (ลัวะ กะเหรี่ยง ลื้อ

ไทยใหญ่) ให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองร่วมกันโดยความคิดที่จะนำพลเมืองทั้งหมดในรัฐมาแปร
สำนึกให้เป็นคนไทยและอยู่ภายใต้พระบรมเดชานุภาพเช่นเดียวกัน รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ใช้
วิธีการจัดการปฏิรูปการศึกษาในด้านนาโดยจัดระบบโรงเรียนซึ่งเป็นระบบการศึกษาแผนใหม่เข้า
แทนที่การเรียนในวัด

เนื่องจากความเป็นไทยเป็นสิ่งที่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมพยายามช่วงชิงเพื่อนิยามความ
หมาย พบว่า ในปัจจุบันการช่วงชิงคำนิยามมิได้มีเพียงรัฐหรือชนชั้นนำเพียงส่วนเดียวเท่านั้นแต่มี
คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมากมายที่พยายามเข้ามาช่วงชิงต่อการให้ความหมายของคำดังกล่าวไม่ว่า
นักวิชาการ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ แม้แต่คนชายขอบในสังคม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ภาพหรือทัศนะเกี่ยวกับการกลายเป็นไทยที่หลากหลายกล่าวคือ
การปรับเปลี่ยนหรือการกลาย(การเป็น)สิ่งหนึ่งไปสู่การกลาย(การเป็น)อีกสิ่งหนึ่งมีวิธี ๖ วิธี
ลักษณะคือ เปลี่ยนรูปโฉมตั้งแต่การแต่งกาย การเปลี่ยนพฤติกรรม การเปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยนิติ
กรรม และการเปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยอิทธิฤทธิ์ การกลายเป็นไทยหรือการจะเป็นไทยนั้นชาว
ไทยพร้อมเองที่จะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือทั้งสี่ลักษณะ การที่จะเลือก
เปลี่ยนจากอะไร ไปสู่อะไร นั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและ
ผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ในบทความ “ภาษาและความเป็นไทย” (หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย, กรุงเทพฯ : แพรว,
2536) นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภาษาไม่ใช่เครื่องแสดงออกซึ่งความเป็นไทยอย่างง่าย
ๆ เพียงเพราะใช้หรือไม่ใช้ภาษาต่างประเทศแม้แต่การใช้ภาษาพื้นเมืองแล้วก็อาจจะไม่แสดง
“ความเป็นไทย” ที่แท้จริงได้เพราะภาษาพื้นเมืองนั้นก็มีการแบ่งให้บางสำเนียงมีความเป็นไทยมาก
ว่าบางสำเนียง จากแนวความคิดดังกล่าวพบว่า การให้ความสำคัญกับภาษามาตรฐานหรือภาษาที่รัฐ
ใช้คือ ภาษากรุงเทพฯ มาเป็นภาษากลางที่ใช้บังคับทั่วประเทศ ในรัฐไทยซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่ม
คนหลากหลายชาติพันธุ์ก็มีความแตกต่างในการพูดภาษาไทย ชนกลุ่มใดที่มีสำเนียงคล้าย
กับสำเนียงกรุงเทพฯ ก็จะได้รับยอมรับมากกว่าสำเนียงอื่น ๆ ที่เพี้ยนออกไป เช่นเดียวกัน
ความเป็นไทยของคนกลุ่มต่าง ๆ ก็มีความหลากหลายและได้รับการยอมรับจากส่วนกลางในระดับ
ที่แตกต่างกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ยังชี้ให้เห็นถึงพลังของสื่อมวลชนปัจจุบันที่ถือได้ว่ามีบทบาทค่อนข้าง
มากในการถ่ายทอดความรู้สึกของความเป็นไทยซึ่งสำคัญมากกว่าโรงเรียนและสื่อเดิมอื่น ๆ ที่ถูก
ใช้ในสังคมไทย และคนกลุ่มนี้ได้เข้ามาช่วงชิงความเป็นไทยและประกาศคำนิยามของตนผ่านสื่อ
โฆษณาทางโทรทัศน์ โดย นิธิ มีความเห็นว่า เมื่อมีการวิเคราะห์สื่อโฆษณา นวนิยาย หนังสือไทย

ละครทีวี เพลง ฯลฯ จะพบนิยามความเป็นไทยอย่างใหม่โดยคนกลุ่มนี้ (ชนชั้นกลาง?) สื่อเหล่านี้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ได้มากกว่าสื่อเก่า ๆ ไม่ว่าโรงเรียน รายการวิทยุ การอบรม และเพลงปลุกใจ ซึ่งสื่อเก่าเหล่านี้จะเป็นสื่อที่ชนชั้นปกครองใช้ในการประกาศนิยามความเป็นไทย(บทความ “ความเป็นไทยในโฆษณาทีวี” สองหน้าสังคมไทย บทวิเคราะห์โครงสร้างอารยธรรมไทย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2539, หน้า 188 - 191 , บทความ “การศึกษานอกระบบโรงเรียน” สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง, คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, กรุงเทพฯ, 2539, หน้า 135 - 138)

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างแหลมคมและมีความหมายคือ อาจารย์เกษียร เตชะพีระ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นไทยสามแบบคือ แบบที่หนึ่ง “สิ่งที่เราไม่เคยเป็น” นั่นคืออุดมคติ ความเป็นไทยในอดีตที่นักอนุรักษย์อ้างว่า เราเคยเป็นมาอย่างนั้นจริง ๆ แล้วมันถูกเสกสรรปั้นแต่งไว้อย่างน่าอภินิรมย์ หรือจิตรตระการตาเพื่อช่วยให้เราอยากเป็นไทยในอุดมคติ (The Imaginary Thainess) อยากเป็นไทยเหมือนอดีตที่ไม่มีตัวตน แบบที่สอง “สิ่งที่เราไม่เป็นและอาจจะไม่มีวันเป็น” มันคือวิสัยทัศน์ความไม่เป็นไทยในอนาคตซึ่งพัฒนาก้าวล้ำยุคสมัยโลกาภิวัตน์ต่างไปจากสิ่งที่เราเป็นอยู่ในปัจจุบัน (The Symbolic Un - Thainess) และแบบที่สาม “สิ่งที่เราเป็นอยู่จริง” มันคือตัวเราเอง อย่างที่เป็นจริงในอดีตและปัจจุบัน และสิ่งที่เป็นอย่างจริงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการอธิบายถึงความเป็นตัวตนของเรา แต่ทั้งสามแบบนี้ถือว่ามีอยู่และพบเห็นโดยทั่วไปในกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้แบบที่หนึ่งและสองเป็นแบบความเป็นตัวตนที่กลุ่มคนดังกล่าวแต่งปั้นขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความสุทธางจิตใจหรือเหตุผลอื่น ๆ ก็ได้(เกษียร เตชะพีระ, แลตลอกลายมังกร, พระนคร : คบไฟ, 2537)

ในขณะที่ Nicholas Tapp ได้ศึกษาชุมชนม้งในสถานการณ์ที่ผลกระทบของการพัฒนาได้สอดแทรกเข้าไปถึงระดับจิตสำนึกทำให้ทัศนภาพความเป็นชาติพันธุ์ถูกรีดรอนลงไป ประเด็นสำคัญที่ Tapp มีความสนใจคือ ทำไมคนม้งจึงไม่กลายเป็นคนไทยทั้ง ๆ ที่ต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ครอบงำ โดยกระบวนการกลืนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นคนไทยของรัฐ ซึ่ง Tapp มีความเห็นว่า คนม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทางตอนใต้ของประเทศจีนมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมาโดยตลอด คนม้งได้เลือกรับเอาวัฒนธรรมของจีนบางอย่างมาใช้อย่างมีจิตสำนึกไม่ได้รับเพราะถูกบังคับหรือถูกรวบงาเสมอไป(อ้างใน ทวิช จตุวรพฤกษ์, พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับตัวทาง

วัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538, หน้า 15)

ดังนั้นการที่ชาวกะเหรี่ยงเลือกที่จะเป็นไทยโดยการให้ความหมายแก่ความเป็นไทยในลักษณะใดนั้นพลั้ผลกั้ันจากภายในและภายนอกชุมชนหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเกิดขึ้นจากเงื่อนไขหรือบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลาที่จะเป็นตัวค่อยกำกั้บหรือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเลือกที่จะเป็นไทยในลักษณะใดแต่ทั้งนี้การกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงซึ่งถือว่าเป็นคนชายขอบเป็นไปในลักษณะของกระบวนการไม่ใช่การก้าวกระโดดจากสิ่งหนึ่งในทันทีทันใด การกลายเป็นไทยของกลุ่มคนดังกล่าวมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของคนแต่ละกลุ่ม วัช สถานภาพทางสังคมของคนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน และการกลายเป็นไทยเป็นการปรับจุดของการเผชิญหน้ากั้กลุ่มคนชายขอบค่อเผชิญในบริบทต่าง ๆ เช่น บริบทของกายแ่ง ชิงทรัพย์ากร บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา

ในการศึกษาได้ศึกษาพัฒนาการประวัติศาสตร์ชุมชนซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการกลายเป็นไทยในแต่ละช่วงเวลาซึ่งมีความสลับซับซ้อนภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ โดยได้มีการแบ่งยุคของประวัติศาสตร์หมู่บ้านเป็น 3 ช่วงเวลา โดยใช้หลักของความบริบททางสังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม และความเข้มขันของการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาคือในการแบ่งยุค

ยุคที่หนึ่ง ยุคการตั้งหมู่บ้านก่อนกลายเป็นไทย หมู่บ้านแพะเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานประมาณ 150 ปีมาแล้ว แต่เดิมชุมชนบ้านแพะเป็นพื้นที่ป่าไม่มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยเนื่องมาจากการหาพื้นที่ทำกินใหม่เพราะมีการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรในชุมชนเดิมของตน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของคนภายในชุมชนเดิม ปัญหาโรคระบาด ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานชาวบ้านไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันแต่ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายในพื้นที่ทำการเกษตรของตน

กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านแพะประกอบไปด้วยชาวบ้านหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มแรกคือ กลุ่มตระกูล “หือ โร” เดิมกลุ่มคนดังกล่าวมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเทือกเขาสูงในเขตป่าสาละวิน สาเหตุในการอพยพจากชุมชนเดิมเนื่องจากการเข้ามาหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ กลุ่มที่สองคือ กลุ่มตระกูล “เส่ เปอ เตอ” กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มชาวบ้านจากชุมชนบ้านแม่จ่อม ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านย่อยของหมู่บ้านแม่หาร สาเหตุในการอพยพคือ การหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ และปัญหาการหนีโรคระบาด การตั้งหมู่บ้านชุมชนบ้านแพะเป็นความร่วมมือของสองตระกูล มีจำนวน

ครัวเรือนในการตั้งหมู่บ้านในครั้งแรก 10 หลังคาเรือน คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ราบและพื้นที่สูง การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยน้อย ชุมชนดำรงความเป็นกะเหรี่ยงตามวัฒนธรรมเดิมของตน

ยุคที่สอง ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 - 2530 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของประวัติศาสตร์หมู่บ้านซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของชุมชนรัฐได้เข้ามายังชุมชนโดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การศึกษา ป่าไม้ หน่วยงานทางการปกครอง โดยการจัดทำทะเบียนราษฎร์ การเข้าของศาสนาอื่น ช่วงเวลานี้การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เข้ามามีส่วนกระทบต่อคนในชุมชน และความเป็นไทยในช่วงเวลานี้ถูกกำหนดโดยรัฐ เช่น ความเป็นไทยหมายถึง การเรียนหนังสือไทย การพูดภาษาไทย การมีชื่อ - สกุลไทย การนับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นต้น

ยุคที่สาม ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2531 - 2543 ในช่วงเวลานี้ชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และค่านิยมหรือการให้ความสำคัญที่มีต่อความเป็นไทยก็มีความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน คนในชุมชนต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นการปรับจุดเผชิญหน้าต่อสิ่งที่ตนเองต้องเผชิญ ไม่ว่าจะทางด้านการเมืองการปกครอง ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ ความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่ชุมชนในพื้นที่ชายขอบจะต้องเผชิญ

หมู่บ้านที่เลือกใช้เป็นกรณีศึกษาคือ หมู่บ้านแพะ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีชื่อภาษากะเหรี่ยงคือ “ฮิ แพะ ไช้” มีสภาพเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำยวม และพื้นที่ดอน มีพื้นที่ป่าสงวน 700 ไร่ ป่าชุมชน 200 ไร่ และพื้นที่สำหรับทำการเพาะปลูก 450 ไร่ มีจำนวนประชากร 821 คน ชาย 381 คน หญิง 440 คน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 194 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา 171 ครัวเรือน และคริสต์ศาสนา 23 ครัวเรือน ประชากรโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนา ทำสวน ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และกระเทียม

เหตุผลหลักในการเลือกหมู่บ้านแพะเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากชุมชนบ้านแพะกำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นไทยอย่างชัดเจนที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวอำเภอซึ่งผ่านกระบวนการกลายเป็นไทยก่อนหน้านั้นจนแทบไม่เหลือความเป็นกะเหรี่ยงอยู่เลยหรือในกรณีของหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงซึ่งเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวน้อย วิธีการศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้นำตามประเพณี กลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำทางการ กลุ่มวัยกลางคน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว พระสงฆ์ อาจารย์สอนศาสนา

คริสต์ประจําหมู่บ้าน กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจน

ยุคก่อตั้งหมู่บ้านก่อนปี พ.ศ 2500

การตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านแพะในปัจจุบันเคยมีการตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 150 ปี แต่เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่า ต่อมาได้มีชาวกะเหรี่ยงจากชุมชนอื่นได้เข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย สาเหตุในการอพยพย้ายถิ่นเนื่องมาจากการขาดแคลนพื้นที่ในการทำเกษตรในชุมชนเดิมของตน ความขัดแย้งภายในชุมชนทำให้สมาชิกบางกลุ่มเครือญาติ บางครอบครัวได้ตัดสินใจที่จะอพยพเพื่อตั้งชุมชนใหม่ อีกทั้งปัญหาโรคระบาดทำให้ชุมชนโยกย้ายกระจัดกระจายเพื่อหนีการระบาดของโรค

คนในชุมชนบ้านแพะมีความเชื่อว่า บริเวณที่ตั้งชุมชนในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการตั้งชุมชนเคยมีความพยายามที่จะอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านแต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากชุมชนมีความเชื่อว่า แผ่นดินมีความร้อนหรือที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กอ โก” โดยได้อธิบายว่า พื้นที่ดังกล่าวมี “ผีแรง” ผีดังกล่าวคือ “ผีแผ่นดิน” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กอ เกอ จ่า” โดยพื้นที่ที่มีความร้อนมากไม่เหมาะสมในการตั้งชุมชนแต่ทั้งนี้ชุมชนบ้านแพะมีความเชื่อว่า “ผีนํ้า” โดยเฉพาะ “ผีนํ้าห้วยกุด” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ที โกล กอ เกอ จ่า” หมายถึง แม่นํ้าของเจ้าแผ่นดินซึ่งผีนํ้าจะทำหน้าที่ดับความร้อนของแผ่นดินซึ่งชาวบ้านจะให้ความสำคัญอย่างมากและมีพิธีกรรมการขอขมาต่อผีนํ้า สำหรับลำน้ำสายห้วยกุดนอกจากจะมีความสำคัญด้านความเชื่อของคนในชุมชนในฐานะของการเป็นผิดับความร้อนของแผ่นดินซึ่งทำให้คนในชุมชนสามารถสร้างบ้านเรือนและอาศัยอยู่ได้ แม่นํ้าสายดังกล่าวยังเป็นแม่นํ้าสายเดียวที่ชุมชนใช้ในการอุปโภคบริโภค และใช้ในการทำการเกษตร(การทำนา) (สัมภาษณ์ นางจันทร์ดี นาน้อมจิต (ภรรยาผู้ไปตามประเพณี), อายุ 68 ปี, บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 15 สิงหาคม 2541)

กลุ่มคนที่ร่วมกันสร้างชุมชนบ้านแพะโดยการเข้ามาเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านแพะประกอบด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” ผู้นำกลุ่มตระกูลดังกล่าวคือ “ฟือ โร” ผู้นำตระกูลดังกล่าวได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนให้ดำรงตำแหน่งผู้ไปตามประเพณีชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กอ เกอ จ่า” หมายถึง เจ้าของแผ่นดิน “ฟือ โร” ได้พากลุ่มเครือญาติของตนเข้ามาตั้งบ้านเรือนด้วยกันจำนวนห้าหลังคาเรือน เดิมกลุ่มคนดังกล่าวมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนในเขตเทือกเขาสูงป่าสาละวิน สาเหตุในการอพยพเพื่อหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่

กลุ่มตระกูลที่สองที่มีส่วนร่วมในการตั้งชุมชนคือ กลุ่มตระกูล “เส่ เปอ เตอ” ในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านกลุ่มตระกูลดังกล่าวได้เข้าร่วมในการตั้งชุมชนจำนวนสามครัวเรือน กลุ่มตระกูลดังกล่าวเป็นชาวบ้านจากชุมชนบ้านแม่จ๋อมซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งของหมู่บ้านแม่หาร สาเหตุในการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านแพะคือ การหาพื้นที่ในการเพาะปลูกใหม่ และการหนีโรคระบาดในชุมชนเดิมของตน นอกจากสองตระกูลดังกล่าวยังมีชาวบ้านกลุ่มตระกูลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านแพะแต่ทั้งนี้ก็มีจำนวนไม่กี่หลังคาเรือนในการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกจึงมีเพียง 10 กว่าหลังคาเรือน

การตั้งหมู่บ้านของชุมชนบ้านแพะถือได้ว่าเป็นความร่วมมือของผู้เฒ่าทางเศรษฐกิจและผู้เฒ่าด้านพิธีกรรม กล่าวคือ “ฟือ โร” เป็นผู้นำตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความสามารถในการประกอบพิธีกรรม ตลอดจนเป็นผู้นำสายตระกูลที่มีวัยวุฒิมากกว่าผู้นำตระกูลอื่นทำให้ตำแหน่งผู้นำตามประเพณีตกเป็นของผู้นำตระกูลดังกล่าว สำหรับ “เส่ เปอ เตอ” ซึ่งเป็นผู้นำอีกสายตระกูลอีกสายตระกูลหนึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการประกอบพิธีกรรม ตลอดจนความสามารถในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นในการตั้งชุมชน เช่น ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม ความสามารถในการเสี่ยงทายและการตีความหมายสิ่งที่เสี่ยงทาย ความสามารถในการใช้คาถาอาคมเพื่อรักษาโรคและในการป้องกันตัวจากภูตผีปีศาจ การต่อสู้อื่น ๆ ความสามารถในการใช้อาวุธหรือศิลปะในการป้องกันตัวซึ่งมีความสามารถที่โดดเด่นมากของผู้นำตระกูลดังกล่าว (นายวาทู ฆมา จิตรรุ่งโรจน์, อายุ 82 ปี, บ้านเลขที่ 33 ม.๓ ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน ฉบับที่ ๑๑ สิงหาคม 2541)

ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีของชุมชนบ้านแพะคือ หลังการเสียชีวิตของ “ฟือ โร” ไม่มีทายาทสืบทอดตำแหน่งจากผู้นำดังกล่าวทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนสายตระกูลในการดำรงตำแหน่งผู้นำตามประเพณี โดย “เส่ เปอ เตอ” ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำตามประเพณีต่อจากบุคคลอื่น ทำให้มีการเปลี่ยนสายตระกูลผู้นำ โดย “เส่ เปอ เตอ” ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำตามประเพณีเป็นบุคคลต่อมา โดยสายตระกูลของ “เส่ เปอ เตอ” มีความเห็นว่าการได้รับการแต่งตั้งมีความชอบธรรมที่สายตระกูลหรือผู้นำตระกูลของตนได้รับตำแหน่งผู้นำตามประเพณีคนที่สองของชุมชน โดยอ้างว่าผู้นำของตนเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งหมู่บ้าน คุณสมบัติของผู้นำตระกูลของตนมีครบโดยเฉพาะความสามารถในการประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นความสามารถที่สำคัญที่ผู้นำชุมชนจะต้องมี และประการสำคัญ ตระกูล “ฟือโร” ขาดทายาทที่จะสืบทอดตำแหน่งต่อจากผู้นำคนเดิม อีกทั้งเหตุการณ์การเสียชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็น

เหตุการณ์ที่บ่งบอกถึงความไม่ชอบธรรมของผู้นำเดิม เช่น การประกอบพิธีกรรมที่ไม่ถูกต้อง มีการละเลยความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

กฎระเบียบชุมชนที่มีการจัดทำขึ้นหรือมีการรื้อฟื้นให้มีความสำคัญภายใต้การเป็นผู้นำของ “เส่ เปอ เตอ” ผู้นำตามประเพณีได้กล่าวอ้างถึงความเชื่อของผู้คนในชุมชนว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่เหมาะสมในการตั้งชุมชนตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง จากการทำนายในการตั้งชุมชนภายใต้การประกอบพิธีกรรมของ “เส่ เปอ เตอ” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กำ ซอ คี” วัสดุที่ใช้ในการทำนายคือ กระดุกไก่อ พบว่า มีเพียงกระดุกไก่อจำนวนสามคู่จากกระดุกไก่อสามกะลามะพร้าวที่บ่งบอกว่าสามารถดำเนินการตั้งหมู่บ้านได้ จากกระดุกไก่อจำนวนสามคู่นำมาสู่พิธีกรรมที่ชุมชนจะต้องปฏิบัติ คือ

กระดุกไก่อคู่ที่หนึ่ง ผลของการเสี่ยงทางคือ สามารถดำเนินการตั้งชุมชนได้แต่มีเงื่อนไขว่า สามปีแรกของการตั้งหมู่บ้านนับจากนี้ไป ชุมชนจะต้องมีการเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยไก่ ชาวกะเหรี่ยงเรียกพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านว่า “ลือ ต่า สะ ป่า”

กระดุกไก่อคู่ที่สอง ผลของการเสี่ยงทางคือ สามารถดำเนินการตั้งชุมชนได้แต่มีเงื่อนไขว่า สามปีถัดมา คือ ปีที่สี่ ห้า และหก ชุมชนจะต้องเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยสุกร

กระดุกไก่อคู่ที่สาม ผลของการเสี่ยงทางคือ สามารถดำเนินการตั้งหมู่บ้านได้แต่มีเงื่อนไขคือ ในปีี่เจ็ดของการตั้งหมู่บ้านจะต้องเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยกระบือ(คำ)หนึ่งตัว การเลี้ยงผีหมู่บ้านจะกระทำทุกปี (นายหม่อโพ นำน้อมจิต ผู้นำตามประเพณี, อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 30 ตุลาคม 2541)

ชุมชนบ้านแพะมีวิถีการผลิตคือ การทำไร่ข้าว ระบบการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงข้าวเป็นพืชหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ผลผลิตข้าวที่ได้จากการเพาะปลูกจะถูกนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก นอกจากนั้นผลผลิตข้าวยังถูกใช้ในการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะเป็ด ไก่ และสุกร ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่สำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมหากมีผลผลิตข้าวเหลือก็จะถูกนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายภายในชุมชนและแลกเปลี่ยนกับโลกภายนอก

นอกจากการทำไร่ข้าว นาก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ใช้ในการเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยง การบุกเบิกพื้นที่นาในชุมชนบ้านแพะก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวกะเหรี่ยงด้วยกันคือ ชาวลัวะ แรงงานชาวลัวะจะเป็นแรงงานหลักในการบุกเบิกพื้นที่นาและการขุดเหมืองฝาย โดยเฉพาะชาวลัวะจากหมู่บ้านคง บ้านละอูป อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน คนในชุมชนมีความเห็นว่า ชาวลัวะมีความสามารถในการทำเหมืองฝายบนพื้นที่สูง ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงไม่มี

ความสามารถในการบุกเบิกพื้นที่นาในช่วงแรกการบุกเบิกพื้นที่นาจะจำกัดอยู่เฉพาะในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ครัวเรือนที่มีฐานะปานกลาง และมีการเรียนรู้ระบบการบุกเบิกที่นา การขุดเหมืองฝายจากคนกลุ่มดังกล่าว

นอกจากพื้นที่สูงซึ่งถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการทำไร่ข้าว พื้นที่ราบที่นำไปปลูกก็สามารถบุกเบิกเป็นพื้นที่นาชุมชนจะพยายามที่จะบุกเบิกเป็นพื้นที่นา สำหรับพื้นที่ดอน พื้นที่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำชาวบ้านมีการจับจองเพื่อทำสวนอ้อย อ้อยเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่หารายได้ให้แก่คนในชุมชนบ้านแพะ โดยเป็นอ้อยสายพันธุ์พื้นเมือง วัตถุประสงค์ในการปลูกก็เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ต่อมามีการปลูกอ้อยในระบบสวนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายและการแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ เหตุผลประการหนึ่งที่อ้อยได้ถูกยกระดับจากการเป็นพืชที่บริโภคภายในครัวเรือนมาเป็นพืชที่เพาะปลูกเพื่อการจำหน่ายคือ เป็นพืชที่สามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์และจำหน่ายได้ โดยการแปรรูปเป็นงบน้ำอ้อยซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด งบน้ำอ้อยสามารถนำไปประกอบอาหารโดยเฉพาะของหวานได้หลายชนิด และโดยเฉพาะงบน้ำอ้อยเป็นส่วนประกอบสำคัญในการต้มเหล้า

นอกจากการทำเกษตร การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าชนิดต่าง ๆ ในชุมชนบ้านแพะยังมีแหล่งรายได้อีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญสำหรับบางครัวเรือนคือ การทำไม้ของครัวเรือนที่มีช้าง การทำไม้ของชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะจะเป็นการนำช้างไปลากซุงให้กลุ่มพ่อค้าไม้ซึ่งการทำไม้ได้เริ่มมีการทำไม้กับคนในบังคับอังกฤษ เช่น กลุ่มชาวไทยใหญ่ ชาวพม่าที่อยู่ในตัวอำเภอแม่สะเรียง การทำไม้ดังกล่าวมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบางกลุ่มได้มีโอกาสสัมผัสกับคนต่างชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าไม้ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

การทำนายกระดูกไก่มีส่วนสัมพันธ์กับความเจริญทางเศรษฐกิจกล่าวคือ เงื่อนไขในการเลี้ยงผีหมู่บ้านคือ ปีแรกและปีที่สองที่สามจะต้องเลี้ยงด้วยไก่ ปีที่สี่ ห้า และหกจะต้องเลี้ยงด้วยสุกร และปีที่เจ็ดจะต้องเลี้ยงด้วยกระบือแสดงให้เห็นถึงชุมชนจะต้องมีผลผลิตส่วนเกินที่เพิ่มมากขึ้นอันหมายถึง รายได้และความมั่นคงทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจ

สำหรับการศึกษาเศรษฐกิจของชุมชนมิได้ศึกษาเฉพาะวิธีการผลิตของชุมชนที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเท่านั้นแต่จะมีความศึกษาในมุมที่กว้างออกไปเพื่อให้เล็งเห็นความเคลื่อนไหว การปรับตัว ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการผลิตหรือรายได้แต่ละแหล่งของคนในชุมชน พบว่า ชุมชนเองมิได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว และในการผลิตในด้านการเกษตรก่อให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน ชุมชนเองเป็นทั้งแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสำหรับสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนเอง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแหล่งระบายสินค้าจากภายนอกชุมชนเช่นเดียวกัน ประการสำคัญก่อให้เกิดความสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่ในฐานะผู้

ผลิต ผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ หากในทางตรงกันข้ามชุมชนมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ หลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของคนแต่ละกลุ่มที่จะไปสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละชุมชนจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งพบว่า คนในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องสัมพันธ์กับรัฐและคนไทยน้อยมากจึงยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องกลายเป็นไทย

ในการศึกษาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแพะ ในที่นี้จะเน้นการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เนื่องจากพิธีกรรมทุกพิธีกรรมในกลุ่มชนต่าง ๆ ล้วนประกอบหรือกับด้วยระบบคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ การอธิบายหรือการให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ในสภาพและเงื่อนไขที่อยู่รอบ ๆ กลุ่มคนดังกล่าว ทั้งนี้พิธีกรรมเองก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิต พฤติกรรมบุคลิกภาพของคนในสังคมนั้น ๆ ซึ่งเปรียบเทียบบรรทัดฐาน กฎระเบียบในการควบคุมหรือการอบรมกล่อมเกลาคคนในสังคม

หน้าที่ของพิธีกรรมคือ การยืนยันอุดมการณ์ของสังคม เช่น ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนตามสถานภาพต่าง ๆ ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การทำหน้าที่ยืนยันสถานภาพของคนในสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโส - ผู้อ่อนอาวุโส, ชาย - หญิง, กลุ่มผู้นำ - ชาวบ้าน และการยืนยันอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ศีลธรรม เป็นต้น

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่กลุ่มคนนับถือความเชื่อแบบดั้งเดิมหรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ(ผี) การนับถือความเชื่อดังกล่าวนี้นำไปสู่การกำหนดรูปแบบของพิธีกรรม ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ ค่านิยม วิธีการปฏิบัติตนในสังคม การจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ในการศึกษาได้แบ่งกลุ่มของพิธีกรรมที่สำคัญออกเป็นสามกลุ่มคือ พิธีกรรมกลุ่มหนึ่งเป็นพิธีกรรมในวงจรชีวิต แบ่งออกเป็นสามพิธีกรรมคือ พิธีกรรมในการเกิด การแต่งงาน และพิธีกรรมในการเสียชีวิตหรือพิธีศพ พิธีกรรมกลุ่มที่สองคือ พิธีกรรมที่สำคัญในรอบปี ศึกษาเฉพาะพิธีกรรมปีใหม่ และพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมกลุ่มสุดท้ายคือ พิธีกรรมตามโอกาสศึกษาเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และพิธีกรรมการขอขมา

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า การเกิดนั้นเป็นการเริ่มต้นในภพของโลภมนุษย์ บุคคลทุกคนจะต้องมีวัฏฏะตั้งแต่เด็ก - ผู้ใหญ่ - ชรา และท้ายที่สุดคือ การเสียชีวิต ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาล โดยแบ่งภพออกเป็นสองภพคือ โลภมนุษย์ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คู เล่อ ไช้” และโลกแห่งความตาย ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ปติ ฟู” ทั้งสองภพชาว

กะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า เมื่อเรามีชีวิตสิ้นสุดในภพใดก็จะมี การเริ่มต้นวัฏฏะในสภาพต่าง ๆ อีกภพหนึ่งซึ่งมีลักษณะของการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อหมดอายุขัยในโลกของความตายก็จะมาเวียนว่ายตายเกิดในโลกมนุษย์ซึ่งเป็นวงจรชีวิตของสรรพสิ่งต่าง ๆ จากความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติบางประการสำหรับผู้ตายคือ เมื่อมีการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ในครัวเรือน กลุ่มครัวญาติรวมทั้งคนในชุมชนจะคอยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตว่ารักอะไร ชอบอะไร มีลักษณะนิสัยอย่างไร เมื่อบุคคลดังกล่าวเสียชีวิตญาติพี่น้องก็จะเตรียมหรือให้สิ่งของหรือทำกิจกรรมที่บุคคลดังกล่าวมีความชื่นชอบเพื่อให้ผู้ตายได้มาใช้ มากิน หรือประกอบกิจกรรมในโลกความตาย

การเกิดในโลกมนุษย์ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่ออีกว่า มนุษย์มีสิทธิ์ประการหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดชะตาหรือลิขิตชีวิตของตนเองเมื่อมาเกิดยังโลกมนุษย์ การเกิดในโลกมนุษย์จะต้องแจ้งให้ “เทพแห่งการเกิด” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “หมื่อ คา เซล่อ” และเทพดังกล่าวจะลิขิตชีวิตให้บุคคลดังกล่าวตามความต้องการของเขา เช่น จะลิขิตชีวิตของตนเองอย่างไร จะอยู่นานเท่าไร จะดำเนินชีวิตอย่างไร เป็นต้น สำหรับพิธีกรรมในการเกิดนั้นเมื่อครัวเรือนใดได้กำเนิดบุตร คนในชุมชนจะหยุดทำกิจกรรมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในการผลิตหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับพืชผล เช่น การเคี้ยผลไม้ เก็บพืชผัก หรือผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนกิจกรรมที่ทำในครัวเรือน เช่น การทอผ้า การดำข้าว การหยุดกิจกรรมดังกล่าวชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ปา คือ สะ เบ” หมายถึง การหยุดกิจกรรมทุกอย่างเพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ของชุมชน และการเคี้ยผลไม้ต่าง ๆ อาจจะมีผลต่อเด็กที่เกิดมาใหม่ทำให้ร่วงโรยเช่นเดียวกับผลไม้หรือพืชผักต่าง ๆ

การแต่งงานเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ การแต่งงานถือได้ว่าเป็นการก้าวพ้นจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โอกาสหรือพิธีกรรมดังกล่าวถือได้ว่ามีความสำคัญอีกพิธีกรรมหนึ่งของชีวิต การก้าวพ้นวัยเด็กจากวัยผู้ใหญ่โดยการแต่งงาน การมีเหย้ามีเรือนของตนเองนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องส่วนตัวของคู่แต่งงานเท่านั้นหากแต่เป็นการตัดสินใจร่วมของครอบครัวทั้งสองฝ่ายหรือเป็นเรื่องระหว่างตระกูล และเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

การก้าวข้ามหรือการพ้นจากวัยเด็กสู่วัยใหญ่นั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องมีความพร้อมพอสมควรจึงจะสามารถที่จะออกไปมีครอบครัวของตนเองได้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกพิธีแต่งงานว่า “ทอ ปา” หมายถึง ขึ้นไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เมื่อบุคคลดังกล่าวได้ผ่านพิธีกรรมของการแต่งงาน บุคคลดังกล่าวจะต้องหมดสภาพของความเป็นเด็กถึงแม้ว่าจะมีลูกหลานก็ตาม การแต่งงานจึงเป็นภาระของสังคมหรือของทั้งเครือญาติและหมู่บ้านที่ต่าง ๆ ตลอดจนความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้นกับลูกหลานของตนเอง

พิธีกรรมงานศพหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับการเสียชีวิตนั้นชาวอะซวเกะหรือยังมีเชื่อว่า นอกจากโลกมนุษย์แล้วยังมีโลกของลาวา (หรือโลกวิญญาณ) โลกของความตายเป็นอีกโลกหนึ่งของโลกมนุษย์ นอกจากนั้นโลกแห่งความตายก็ยังหมายถึง สถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณที่หลุดออกจากร่างของผู้ตายแล้ว สถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ที่วิญญาณรอว่าตนเองจะได้ไปยังนรกหรือกลับไปยังชุมชน(ชุมชนหมายถึง สถานที่ที่เป็นที่อยู่ของกลุ่มคนหรือบรรดาคนที่เสียชีวิตจากโลกมนุษย์ ชาวอะซวเกะมีความเชื่อว่า สถานที่แห่งนี้เป็นบ้านถาวรหรือเป็นบ้านที่แท้จริงของพวกเขา)

ชาวอะซวเกะมีความเชื่อว่า การตายเกิดจากเจ้าแห่งความตายได้เอาชีวิตของพวกเขากลับไปจากพิธีกรรมหนึ่งในงานศพของชาวอะซวเกะที่เรียกว่า “อุ มอ โพ” เป็นการเป่ากระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็ก เป็นพิธีกรรมการจ่ายค่าธรรมเนียมของเจ้าแห่งความตาย “ต้า ซี อา เก่อ จ่า” โดยเจ้าแห่งความตายได้ส่ง “นา โค” และ “ปา รา นา โค” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่มารับวิญญาณของผู้ตายกลับไปยังโลกแห่งความตาย

สำหรับในการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมสำคัญในรอบปีของชุมชนบ้านแพะเลือกศึกษาสองพิธีกรรมที่สำคัญคือ พิธีกรรมปีใหม่และพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมทั้งสองมีความสำคัญต่อทุกคนในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความสงบสุขของสมาชิกในชุมชนเป็นประการสำคัญ ประเพณีปีใหม่เป็นประเพณีที่สำคัญในรอบปีของชาวอะซวเกะเป็นการเฉลิมฉลองโดยสมาชิกทุกคนในชุมชน ชาวอะซวเกะจะมีการผูกข้อมือในช่วงของการเฉลิมฉลองโดยเรียกว่า “ต้า กิ จือ” สำหรับการเฉลิมฉลองปีใหม่นี้จะแบ่งออกเป็นสองครั้งคือ การเฉลิมฉลองในช่วงต้นปีชาวอะซวเกะเรียกว่า “กิ จือ นิ ซอ โซ” จะทำขึ้นประมาณเดือนเมษายนซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองหลังจากการทำการเกษตรแล้วเสร็จและเข้าสู่ฤดูกาลผลิตที่จะมาถึงก่อนที่จะมีการลงมือเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูก การผูกข้อมืออีกครั้งหนึ่งอยู่ในช่วงระหว่างปีการผลิตประมาณเดือนตุลาคมเป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่เนื่องจากได้ผ่านพ้นหรือดำเนินชีวิตได้ครึ่งปี หรือในการทำการเกษตรก็ได้ทำมาแล้วครึ่งทาง ชาวอะซวเกะเรียกปีใหม่มัธยมนี้ว่า “กิ จือ ลา สู้ ฟู”

ประเพณีหรือพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านประจำปี ชาวอะซวเกะเรียกว่า “ลือ ต่า สะ ปา” ชาวอะซวเกะจะเรียกพิธีกรรมนี้ตามภาษาไทยพื้นเมืองว่า “การเลี้ยงผีเจ้าเมือง” และอีกพิธีกรรมหนึ่งซึ่งเป็นการเลี้ยงผีหมู่บ้านในภาวะที่ชุมชนถือว่ามีความผิดปกติหรืออยู่ในภาวะวิกฤต พิธีกรรมดังกล่าวชาวอะซวเกะเรียกว่า “ลือ เส่ พะ โค”

พิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านทั้งในภาวะที่เป็นการเลี้ยงเป็นประจำทุกปี และในการประท้วงพิธีกรรมในช่วงที่ชุมชนอยู่ในภาวะวิกฤตมีส่วนเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการตั้งหมู่บ้าน เงื่อนไขดังกล่าวเป็นไปตามคำทำนายกระดูกไก่สามคู่ที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขในการตั้งหมู่บ้าน และการเลี้ยงผีใน

ภาวะวิกฤต ผีหมู่บ้านในที่นี้หมายถึง ผีน้ำห้วยกุด ซึ่งเป็นผีที่ชาวบ้านให้ความเกรงกลัวและนับถือ เนื่องจากผีนํ้ามักจะลงโทษคนในชุมชน หรือเป็นทางบอกเหตุว่ามีการกระทำผิดของคนในชุมชน อีกทั้งผีนํ้ามีส่วนอย่างมากต่อการแก้ไขภาวะวิกฤตของชุมชน การเกิดภาวะวิกฤตหมายถึงความร้อนของแผ่นดิน นํ้ามีส่วนอย่างมากในการดับความร้อน

พิธีกรรมตามโอกาสเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล คราวเรือน ตลอดจนสายตระกูล พิธีกรรมตามโอกาสมักจะเกี่ยวข้องกับการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในชุมชน หรือเกิดขึ้นเนื่องจากการทำผิดต่อสิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่ม - หญิงสาว กลุ่มพ่อบ้าน - แม่บ้าน อันส่งผลต่อการฝึกศีลธรรมต่าง ๆ เช่น การมีชู การบังคับจิตใจ เป็นต้น ผลกระทบของการกระทำดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อบุคคลที่กระทำผิด สมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในครัวเรือนของผู้กระทำผิด ต่อเครือญาติ และคนในชุมชน

พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ชาวกะเหรี่ยงเป็นชนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการนับถือผีบรรพบุรุษ หรือผีเรือนฝ่ายแม่หรือฝ่ายผู้หญิง ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ออ แน” สำหรับการเลี้ยงผีเรือนนั้นก็ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมตามโอกาส เนื่องจากพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้ถูกระบุว่าจะต้องทำทุกปีหรือทำในช่วงใด แต่ทั้งนี้การเลี้ยงผีเรือนในบางครัวเรือนหรือในบางสายตระกูลก็มีความเชื่อหรือกฎเกณฑ์บางอย่างที่จะต้องทำพิธีกรรมดังกล่าวปีละครั้งหรือทุก ๆ สามปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละสายตระกูลแต่โดยส่วนใหญ่การเลี้ยงผีเรือนจะทำเมื่อมีความจำเป็นบางประการ เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีการละเมิดทางเพศในแง่ของการชู้สาว

พิธีกรรมการขอขมา ในที่นี้ศึกษาเฉพาะพิธีกรรมการขอขมาในกรณีที่มีการชู้สาว การเกิดความสัมพันธ์ของชายหญิงในฐานะชู้สาวนั้นถือได้ว่าเป็นอีกรณีหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินร้อนระอุ เมื่อเกิดการกระทำผิดโดยการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานของชายหนุ่มหญิงสาวภายในชุมชนจะต้องมีการประกอบพิธีกรรมขอขมาโดยเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสหมู่บ้านที่จะต้องทำหน้าที่ขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจัดพิธีกรรมแต่งงานให้กับคนทั้งสองคนโดยความร่วมมือของทั้งสองครอบครัว

สำหรับยุคการก่อตั้งหมู่บ้านก่อนการกลายเป็นอย่างไทย ก่อนปี พ.ศ 2500 ของชุมชนบ้านแพะ นั้น คนในชุมชนยังคงดำรงความเป็นกะเหรี่ยงตามแบบฉบับของคนในชุมชน คนในชุมชนยังมีความเชื่อ ความคิด โลกทัศน์ ทัศนคติ วิถีชีวิตเช่นเดียวกับชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไปแต่อาจจะมีแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของหมู่บ้านที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ยังคงมีความเป็นกะเหรี่ยงที่เราสามารถนับได้ว่าเป็นกะเหรี่ยงอีกรูปแบบหนึ่ง

ชุมชนบ้านแพะมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่นข้างเคียงอยู่ตลอดเวลา มิได้ตั้งโดดเดี่ยว อีกทั้งสามารถดำรงความเป็นตัวของตัวเองได้ ความสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้างมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชุมชนบ้านแพะมองเห็นถึงความเป็นตัวของตัวเองและความเป็นอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง ความสัมพันธ์กับชุมชนกะเหรี่ยงด้วยกันเอง ความสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองบ้านสบหารที่มีการตั้งชุมชนอยู่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์กับชาวลัวะที่มีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนแรงงานกันตลอดกับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในตัวอำเภอส่วนส่งผลให้ชุมชนบ้านแพะมองเห็นถึงความเป็นตัวตนของตัวเองที่มีความแตกต่างกับกลุ่มคนกลุ่มอื่น ๆ หรือแม้แต่ในชุมชนของตนเองอันสะท้อนให้เห็นถึงการอธิบายความเป็นตัวตนของเขาเองและการอธิบายความเป็นอื่นที่มีอยู่รอบข้าง

ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2500 - 2530

ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2500 - 2530 เป็นอีกยุคหนึ่งหรือช่วงเวลาหนึ่งที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์พัฒนาการของชุมชนหมู่บ้านแพะ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนในชุมชนอยู่ระหว่างการตัดสินใจที่จะเลือกเป็นไทยอย่างไร มีระดับความเข้มข้นขนาดไหน และคนกลุ่มต่าง ๆ เลือกที่จะเป็นไทยในรูปแบบใด จากการศึกษาพบว่า มีความหลากหลายรูปแบบในการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยและมีระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีกลุ่มคนที่มีหลากหลายซึ่งจะส่งผลถึงช่วงระยะเวลาถัดไปคือหลังปี พ.ศ 2530 ที่คนในชุมชนได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ชุมชนมีความจำเป็นที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย และมีสิทธิที่จะเลือกที่จะเป็นไทยหรือถูกบังคับให้เลือกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันก็เลือกที่จะรักษาความเป็นกะเหรี่ยงของตนเอาไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบเช่นเดียวกัน

ช่วงรอยต่อระหว่างยุคการตั้งหมู่บ้านก่อนการกลายเป็นไทย ก่อนปี พ.ศ 2500 และยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2500 - 2530 ชุมชนบ้านแพะมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นคือมากกว่า 50 ครัวเรือน เป็นหมู่บ้านที่ทางราชการสามารถจัดตั้งเป็นหมู่บ้านทางการตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยได้ ชุมชนได้มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรและมีขนาดครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ชุมชนดังกล่าว “เย็นลง” หมายถึงมีความสงบสุข ไม่มีโรคภัย

ใช้เจ็บ ไม่มีโรคระบาดเกิดขึ้น มีการประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้อง ผู้นำตามประเพณีและผู้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นอกจากปัจจัยภายในชุมชนแล้ว ปัจจัยภายนอกชุมชนมีส่วนสำคัญในการเอื้อให้ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร แม้ว่าหน่วยงานทางราชการมิได้เข้ามาจัดการหรือจัดระเบียบชุมชนอย่างเคร่งครัดแต่ประการใดแต่หน่วยงานทางราชการเองก็พยายามที่จะเข้ามาจับตาทบทวนหรือมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบชุมชนโดยการเลือกตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนเข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับตน โดยการแต่งตั้งผู้นำกึ่งทางการในช่วงแรก ในช่วงเวลาต่อมาเมื่อชุมชนหมู่บ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นหมู่บ้านทางการ กลุ่มผู้นำดังกล่าวก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้าน สิ่งหนึ่งที่พบในการเมืองภายในหมู่บ้านในช่วงนี้คือ การเริ่มผูกขาดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีและผู้นำตำแหน่งอื่น ๆ ภายในชุมชนกล่าวคือ ตำแหน่งผู้นำตามประเพณีจะมีการผูกขาดโดยสายตระกูลของ “เส่ เปอ เตอ” ซึ่งมีคุณสมบัติประการหนึ่งของการเป็นผู้นำตามประเพณีคือ การสืบสายโลหิต สำหรับตำแหน่งผู้นำทางการ สมาชิกของตระกูล “ฟือ โร” ได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากคนในชุมชนมากกว่าสมาชิกตระกูลอื่น ๆ คุณสมบัติประการสำคัญของกลุ่มคนตระกูลนี้คือ การมีประสบการณ์และการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกชุมชน มีความสามารถในการพูดภาษาพื้นเมือง และการมีเศรษฐกิจหรือมีฐานะที่ดี

การเข้ามาจัดตั้งผู้นำกึ่งทางการในชุมชนสร้างผลกระทบต่ออำนาจเดิมของผู้นำตามประเพณีในเวลาต่อมา เนื่องจากการคัดเลือกผู้นำกึ่งทางซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐต้องเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาพื้นเมืองได้ กลุ่มสมาชิกตระกูล “ฟือ โร” จะได้เปรียบในเรื่องดังกล่าว ทั้งในแง่ของความสามารถในการสื่อสารประสบการณ์ในการติดต่อกับหน่วยงานราชการและบุคคลต่าง ๆ ในขณะที่ผู้นำตามประเพณีไม่มีคุณสมบัติตามที่รัฐต้องการ คือ ไม่มีความสามารถในการใช้ภาษา ไม่มีการศึกษา และไม่มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน หรือหากมีก็น้อยกว่า ไม่เป็นที่รู้จักของหน่วยงานทางราชการ การเข้ามาจัดตั้งตำแหน่งผู้นำของรัฐได้สร้างความแตกแยกภายในชุมชนแต่ก็ไม่ใช่ความขัดแย้งที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนแต่เป็นความขัดแย้งที่มีอยู่ในลักษณะที่ไม่พึงพอใจและไม่สามารถกระทำการใดได้

บทบาทสำคัญของหน่วยงานทางการปกครองที่เข้ามาจัดระเบียบชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนเป็นไทยของคนในชุมชนในแง่ของการเป็นพลเมืองของรัฐไทย และเป็นประจักษ์สำคัญในการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความพร้อมและการตัดสินใจที่จะเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยในลักษณะใด การดำเนินการสำรวจประชากรของหมู่บ้านได้ทำขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504

ใช้เจ็บ ไม่มีใครกระบาดเกิดขึ้น มีการประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้อง ผู้นำตามประเพณีและผู้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นอกจากปัจจัยภายในชุมชนแล้ว ปัจจัยภายนอกชุมชนมีส่วนสำคัญในการเอื้อให้ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร แม้ว่าหน่วยงานทางราชการมิได้เข้ามาจัดการหรือจัดระเบียบชุมชนอย่างเคร่งครัดแต่ประการใดแต่หน่วยงานทางราชการเองก็พยายามที่จะเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบชุมชนโดยการเลือกตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนเข้ามาติดต่อสัมพันธ์กับตน โดยการแต่งตั้งผู้นำกึ่งทางการในช่วงแรก ในช่วงเวลาต่อมาเมื่อชุมชนหมู่บ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นหมู่บ้านทางการ กลุ่มผู้นำดังกล่าวก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทางการหรือผู้ใหญ่บ้าน สิ่งหนึ่งที่พบในการเมืองภายในหมู่บ้านในช่วงนี้คือ การเริ่มผูกขาดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีและผู้นำตำแหน่งอื่น ๆ ภายในชุมชนกล่าวคือ ตำแหน่งผู้นำตามประเพณีจะมีการผูกขาดโดยสายตระกูลของ “เส่ เปอ เตอ” ซึ่งมีคุณสมบัติประการหนึ่งของการเป็นผู้นำตามประเพณีคือ การสืบสายโลหิต สำหรับตำแหน่งผู้นำทางการ สมาชิกของตระกูล “ฟือ โร” ได้รับการแต่งตั้งและยอมรับจากคนในชุมชนมากกว่าสมาชิกตระกูลอื่น ๆ คุณสมบัติประการสำคัญของกลุ่มคนตระกูลนี้คือ การมีประสบการณ์และการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกชุมชน มีความสามารถในการพูดภาษาพื้นเมือง และการมีเศรษฐกิจหรือมีฐานะที่ดี

การเข้ามาจัดตั้งผู้นำกึ่งทางการในชุมชนสร้างผลกระทบต่ออำนาจเดิมของผู้นำตามประเพณีในเวลาต่อมา เนื่องจากการคัดเลือกผู้นำกึ่งทางซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐต้องเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาพื้นเมืองได้ กลุ่มสมาชิกตระกูล “ฟือ โร” จะได้เปรียบในเรื่องดังกล่าว ทั้งในแง่ของความสามารถในการสื่อสารประสบการณ์ในการติดต่อกับหน่วยงานราชการและบุคคลต่าง ๆ ในขณะที่ผู้นำตามประเพณีไม่มีคุณสมบัติตามที่รัฐต้องการ คือ ไม่มีความสามารถในการใช้ภาษา ไม่มีการศึกษา และไม่มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน หรือหากมีก็มีน้อยกว่า ไม่เป็นที่รู้จักของหน่วยงานทางราชการ การเข้ามาจัดตั้งตำแหน่งผู้นำของรัฐได้สร้างความแตกแยกภายในชุมชนแต่ก็ไม่ใช่ความขัดแย้งที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนแต่เป็นความขัดแย้งที่มีอยู่ในลักษณะที่ไม่พึงพอใจและไม่สามารถกระทำการใดได้

บทบาทสำคัญของหน่วยงานทางการปกครองที่เข้ามาจัดระเบียบชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนเป็นไทยของคนในชุมชนในแง่ของการเป็นพลเมืองของรัฐไทย และเป็นประตูสำคัญในการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความพร้อมและการตัดสินใจที่จะเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยในลักษณะใด การดำเนินการสำรวจประชากรของหมู่บ้านได้ทำขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ 2504

- 2508 เป็นการสำรวจจำนวนประชากรเป็นครั้งแรกของชุมชนบ้านแพะ และมีการดำเนินการจัดตั้งให้ชุมชนบ้านแพะเป็นหมู่บ้านทางการของหน่วยงานทางการปกครอง โดยมีนายหงอแป สว่างกุล เป็นผู้ใหญ่บ้านทางการเป็นคนแรก(นายหงอแป สว่างกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน. อายุ 76 ปี. บ้านเลขที่ 38 ม. 3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 18 สิงหาคม 2541)

การจัดทำเอกสารประกอบการสำรวจประชากรดังกล่าว ชาวบ้านบอกถึงความรู้สึกที่ได้รับ การลงมือเขียนชื่อหรือมีทะเบียนบ้าน(การมีทะเบียนบ้าน)ในราชอาณาจักรไทยแต่ไม่มีนามสกุล กรวย เรือนเรอที่มีนามสกุลคือ กรวยเรอของผู้ใหญ่บ้านนายหงอแป สว่างกุล โดยทางอำเภอเป็นผู้จัดทำ แต่ขณะนั้นชาวบ้านทั้งหมดภายในชุมชนยังไม่มีนามสกุลใช้ ในการสำรวจสำมะโนประชากร พบว่า การใช้ชื่อบุคคลภายในบ้าน เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนจะบันทึกชื่อของคนในชุมชนตามชื่อภาษา กะเหรี่ยงไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นชื่อไทย เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีความเห็นว่า การใช้ชื่อ ภาษากะเหรี่ยงแสดงให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มอื่นหรือความเป็นชาวเขายังไม่ใช่ความเป็น ไทย และการใช้ภาษากะเหรี่ยงง่ายสำหรับคนในชุมชนเองที่จะจำและสะดวกในการดำเนินการและ ก็ถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน หากมีการดำเนินการเปลี่ยนเป็นชื่อไทยอาจก่อให้เกิดปัญหาความ ยุ่งยากทั้งในการเปลี่ยนชื่อ การตั้งชื่อใหม่ และการจำชื่อใหม่ที่เป็นภาษาไทยในขณะที่คนในชุมชน ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ปัญหาการไม่มีการศึกษา และปัญหาการไม่สามารถสื่อสารภาษาไทย และภาษาพื้นเมืองได้เป็นอุปสรรคสำคัญของหน่วยงานทางราชการในการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน ของชาวกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามการใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงก็ประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกัน คือ ในการเขียนชื่อภาษากะเหรี่ยงให้เป็นภาษาไทยบางครั้งเขียนแล้วอ่านไม่ตรงกับชื่อเดิมทำให้ ชาวบ้านสับสนว่าเป็นชื่อของบุคคลใดในชุมชน ปัญหาชื่อซ้ำแต่การมีเลขที่บ้านจะช่วยในการณิสัง กล่าว

ความเปลี่ยนแปลงในการใช้ชื่อไทยนั้นเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ 2520 เป็นต้นมา เนื่องจากคน ในชุมชนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนชื่อที่ใช้ติดต่อกับราชการเป็นภาษาไทยนั้นให้ประโยชน์มากกว่า ผลเสียคือ ผลประโยชน์ในด้านการได้รับบริการที่ดีจากรัฐ ไม่สับสนในการจัดทำทะเบียน ลักษณะ เป็นทางการหรือสากลก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ ไม่อาย ไม่รู้สึกด้อยแต่กลับมีความภาคภูมิใจอัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญหรือการได้รับการพัฒนา ความรู้สึกอาบอาຍต่อความเป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์หนึ่งในสังคมไทยเกิดขึ้นเนื่องกลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็น หรือรู้สึกว่าการเป็นกะเหรี่ยง ถูกป้ายให้เป็นชาวเขาอันแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ที่ล้าหลัง การไม่มีความเจริญหรือผู้เจริญ เป็น กลุ่มที่รัฐจะต้องเข้าไปพัฒนา เช่น ในด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลแผนใหม่ การไม่มีสาธารณ ูปโภคที่ดี อีกทั้งเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อที่งมงาย

การเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากความต้องการของคนในชุมชนแล้ว รัฐเองก็สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อไทยโดยการเปลี่ยนชื่อเริ่มต้นจากคนสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกคือกลุ่มผู้นำทางการที่นิยมเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยแทนชื่อภาษากะเหรี่ยงเดิมของตน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ การเปลี่ยนเป็นชื่อไทยทำให้มีความมั่นใจ ความภาคภูมิใจมากกว่า และรัฐเองก็ต้องการให้กลุ่มคนดังกล่าวในฐานะเป็นผู้นำชุมชนเป็นตัวอย่างในการเปลี่ยนเป็นชื่อไทยและสนับสนุนให้สมาชิกภายในชุมชนของตนเปลี่ยนมาใช้ชื่อภาษาไทย เกณฑ์ในการตั้งชื่ออาจจะมีความหมายเช่นเดียวกันภาษากะเหรี่ยงก็ได้ หรือชื่อพ้องเสียงกับชื่อเดิมในภาษากะเหรี่ยง เช่น ชื่อภาษากะเหรี่ยงคือ นายແယဲခါ พอมาเปลี่ยนมาใช้ชื่อเป็นภาษาไทยคือ นายคำ เป็นต้น หรือการตั้งชื่ออาจจะไม่มีความเกี่ยวข้องทั้งการพ้องเสียงหรือความหมายในภาษากะเหรี่ยงแต่จะเลือกชื่อจากชื่อภาษาไทยที่เป็นสิริมงคลแก่ตัวหรือกลุ่มข้าราชการภายในอำเภอเป็นผู้ตั้งให้

กลุ่มคนกลุ่มที่สองคือ กลุ่มเด็ก เริ่มต้นจากเมื่อทารกเกิดมีการแจ้งชื่อ(การทำใบสูติบัตร) เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนตั้งชื่อเป็นภาษาไทยให้เช่นเดียวกัน หรือหากเด็กคลอดที่โรงพยาบาล ทางโรงพยาบาลจะให้หนังสือสำหรับการตั้งชื่อให้ผู้ปกครองเลือก โดยชื่อดังกล่าวมีการให้ความหมายซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการตั้งให้เด็กสำหรับผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามในขณะที่เด็กหรือกลุ่มคนโดยส่วนใหญ่มีชื่อเป็นทางการเป็นภาษาไทยแต่ก็มีชื่อภาษากะเหรี่ยงควบคู่กันไปด้วย โดยส่วนใหญ่ก็สามารถจำชื่อได้ทั้งสองภาษา และชื่อเล่นก็สามารถตั้งได้ทั้งสองภาษาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ชื่อในภาษาต่าง ๆ จะถูกใช้ในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชื่อภาษาไทยที่เป็นทางการจะถูกใช้ในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ ชื่อเล่นที่เป็นภาษาไทยจะถูกใช้ในกลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มญาติ สมาชิกภายในครัวเรือน ชื่อจริงที่เป็นภาษากะเหรี่ยงจะถูกใช้ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีกรรมการขอขมา พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ เป็นชื่อที่รู้จักในกลุ่มกะเหรี่ยงด้วยกันเอง ส่วนชื่อเล่นภาษากะเหรี่ยงจะถูกใช้ในกลุ่มเพื่อน ญาติ สมาชิกภายในครัวเรือนตลอดจนคนในชุมชน

ความสำคัญของการมีนามสกุลเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ 2525 เป็นต้นมา สมาชิกภายในชุมชนบ้านแพะมีการทยอยให้หน่วยงานด้านการจัดทำทะเบียนจัดหานามสกุลให้กับครัวเรือนหรือกลุ่มญาติของตน เหตุผลหรือปัจจัยที่ส่งผลหรือผลักดันให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการมีนามสกุลเนื่องมาจากการที่คนในชุมชนจำเป็นต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐเพิ่มมากขึ้นไม่ว่ากลุ่มเด็กที่จะต้องเข้าโรงเรียน การเข้าไปสัมพันธ์หรือขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐ การมีนามสกุลทำให้ง่ายต่อการติดต่อกับหน่วยงานดังกล่าวหรือกล่าวได้ว่า การมีนามสกุลนั้นมีความเป็นไทย

เป็นคนไทยมากกว่าคนที่มิบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน สัญชาติไทยแต่ไม่มีนามสกุล อีกทั้งหน่วยงานของรัฐบาลก็มีนโยบายให้คนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนมีนามสกุลใช้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานด้านงานทะเบียนและเอกสารของเจ้าพนักงานอำเภอ ทางหน่วยงานของรัฐบาลได้อำนวยความสะดวกโดยการตั้งรายนามของนามสกุลให้ชาวบ้านเลือก

ปัจจัยภายในชุมชนเองก็มีส่วนอย่างมากต่อกรณีดังกล่าวคือ การที่ชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ การติดต่อซื้อขายผลผลิตที่ได้จากการทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นหรือความสัมพันธ์กับทางราชการ และปัจจัยภายนอกคือ รัฐเป็นตัวละครสำคัญที่สนับสนุนให้คนภายใต้การปกครองของคนจัดทำนามสกุล ความต้องการนามสกุลสำหรับบางครัวเรือนที่มีความต้องการมีนามสกุลใช้เพื่อส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษาและเรียนในตัวอำเภอ หรือในกรณีของการทำนิติกรรมต่าง ๆ เช่น การซื้อ - ขาย โฉนด สหกรณ์ทรัพย์หรือสหกรณ์ทรัพย์ต่าง ๆ การมีนามสกุลเป็นสิ่งที่จำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบางกรณีเกี่ยวกับนามสกุลได้แก่ การยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน ครัวเรือนใดที่ได้นามสกุลก่อน เช่น นายหงอแป่ สว่างกุล ซึ่งเป็นครัวเรือนแรกที่มีนามสกุลก็มีการให้กลุ่มเครือญาติเดียวกันใช้นามสกุลหรือให้ใช้นามสกุลเดียวกันกับตน เนื่องจากการขอนามสกุลในช่วงต้นจะเป็นการทำนามสกุลให้กับครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งเท่านั้นมิใช่เป็นการทำนามสกุลให้กับกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มตระกูลทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้คนในตระกูลเดียวกันก็มีนามสกุลที่หลากหลายมิได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติตามแบบของชาวกะเหรี่ยง

นอกจากการยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติเดียวกันแล้วก็มีการซื้อขายนามสกุลระหว่างกลุ่มเครือญาติเดียวกันหรือคนภายในชุมชนเดียวกัน การซื้อขายเป็นสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากในการขอนามสกุลจากทางราชการหรือการที่มีการขอแล้วต้องใช้ระยะเวลานานในการพิจารณา ชาวบ้านจะนิยมซื้อจากกลุ่มคนที่มีนามสกุลอยู่ก่อนแล้ว การซื้อขายในช่วงแรกไม่ใช่เรื่องยุ่งยากหากได้รับการยินยอมจากเจ้าของนามสกุล และได้รับการรับรองจากผู้นำทางการ แต่เมื่อทางราชการส่งเสริมให้มีการจัดทำนามสกุล ทางราชการเองก็ให้ความช่วยเหลือโดยการตั้งนามสกุลบริการให้กับกลุ่มคนดังกล่าว (นายมานิตย์ มงคลชัยกุล, อดีตผู้ใหญ่บ้าน, อายุ 45 ปี, บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 5 เมษายน 2540)

การมีนามสกุลใช้ในกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการนับกลุ่มเครือญาติของชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงมีการนับกลุ่มเครือญาติโดยเป็นการนับถือผีฝ่ายแม่ การนับถือบรรพบุรุษจะเป็นผีบรรพบุรุษของทางฝ่ายผู้หญิงซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ออ แฉ” หรือ “บวะ” ระบบการนับกลุ่มเครือญาติของชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเครือญาติทางฝ่ายผู้หญิงแต่

การนับเครือญาติสามารถนับได้ทั้งทางบิดาและมารดา พบว่า ในการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงฝ่ายชายจะต้องแต่งงานเข้าบ้านของฝ่ายหญิงและนับถือผีทางฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะต้องตัดผีทางฝ่ายแม่ของตน หากมีการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษจะเริ่มเลี้ยงผีฝ่ายหญิงก่อน และฝ่ายชายสามารถเข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวแต่ถ้าหากมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของฝ่ายพ่อซึ่งจัดทำขึ้นโดยปู่หรือย่า ภรรยาของฝ่ายชายและบุตรของบุคคลดังกล่าวจะไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวนี้ได้ เพราะถือว่าเป็นคนละเครือญาติในการประกอบพิธีกรรม

นอกจากการสำรวจสำมะโนครัว โดยการลงชื่อ นามสกุล และบ้านเลขที่ การระบุศาสนา ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ ประเทศไทยยอมรับศาสนาสากล ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่สำหรับความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มคนต่าง ๆ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี รัฐไม่ยอมรับหรือนับว่าศาสนาหนึ่ง การระบุดังกล่าวอาจจะมีส่วนต่อการที่กลุ่มคนต่าง ๆ ต้องเลือกที่จะต้องแสดงสัญลักษณ์บางอย่างว่าตนเป็นกลุ่มคนที่นับถือศาสนา

นอกจากหน่วยงานของทางการปกครองแล้ว พบว่า หน่วยงานของรัฐได้เข้ามายังชุมชน เช่น หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานของกรมชลประทาน ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวนี้ต่างก็มีจุดมุ่งหมายตามกิจกรรมที่ตนรับผิดชอบ สำหรับหน่วยงานทางการศึกษา ในช่วงเวลา 30 ปี ระดับการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนต่าง ๆ ผ่านกระบวนการทางการศึกษา พบว่า กลุ่มคนที่ยอมรับหรือถือว่าการศึกษามีความสำคัญระดับหนึ่งคือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งจะสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนทั้งในระดับโรงเรียนภายในหมู่บ้าน ตำบลหมู่บ้าน และในระดับอำเภอ แต่เมื่อการศึกษาได้เข้ามายังชุมชนโดยการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านหรือใกล้หมู่บ้าน การให้ความสำคัญต่อการศึกษาก็ยังคงน้อยอยู่ พ่อแม่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนแต่เมื่อมีโรงเรียนภายในหมู่บ้านการให้ความสำคัญต่อการศึกษาก็จะมีเพียงน้อยนิดแต่เป็นการขยับฐานจากความสนใจที่มีน้อยให้มีมากขึ้น

ในแง่ของกระบวนการการเข้าสู่ความเป็นไทยแล้ว พบว่า บุคคลที่มีการศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสเข้าสู่ความเป็นไทยในแง่ของการมีทักษะทางการใช้ภาษาไทย การติดต่อกับหน่วยงานหรือสังคมภายนอก การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่หลากหลายมากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีการศึกษา คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็วกว่ากลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และความเข้มข้นในการกลายเป็นไทยก็มีความแตกต่างกันเช่นเดียวกันคือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีการศึกษาในระดับสูง มีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยดี เรียนรู้สังคมไทยมากกว่าก็จะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในระดับที่เข้มข้น และเร็วกว่าคนกลุ่มอื่น

ชาวกะเหรี่ยงเริ่มเห็นความสำคัญของการมีเอกสารในฐานะของการเป็นพลเมืองไทย และ ความสำคัญของการศึกษา เนื่องจากสิ่งดังกล่าวเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้กับคนในการได้รับสวัสดิการจากรัฐหรือได้รับสิทธิหลายประการตามที่กฎหมายรองรับ และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มมีความสำคัญในชีวิตของตน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงเริ่มเห็นความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นช่องทางในการได้รับโอกาสต่าง ๆ จากสังคมหากไม่เข้าสู่กระบวนการดังกล่าวการดำรงอยู่ของกลุ่มคนโดยเฉพาะการเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมเป็นสิ่งที่ยากลำบาก แต่ชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนก็มีความหวาดระแวงต่อการเข้ามาของรัฐทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาที่พยายามเข้ามาจัดตั้งในพื้นที่ชุมชน และให้คนในชุมชนเรียนรู้ภาษาไทย สังคมและวัฒนธรรมไทย การปฏิเธรกระบวนการจัดการศึกษาของรัฐเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เชื่อใจ ความหวาดระแวงของกลุ่มคนในชุมชนกะเหรี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้ากระบวนการกลายเป็นไทย

ในช่วงยุคต้นของการเผชิญหน้ากับการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะในช่วงปี พ.ศ. 2500 -2530 ชาวบ้านยังที่มีวิถีการผลิตเช่นเดิมคือ การทำไร่ข้าว และมีการบุกเบิกพื้นที่นาเป็นสิ่งที่คนในชุมชนพยายามที่จะดำเนินการให้มีพื้นที่นาของตนเอง และสำหรับในช่วงกลางยุคนี้ประมาณปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา พื้นที่สวนอ้อยที่สามารถบุกเบิกเป็นพื้นที่นาได้ ชาวบ้านจะเปลี่ยนพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่นาโดยส่วนใหญ่แต่ยังคงมีพื้นที่ดอนบางส่วนที่ชุมชนดำเนินการปลูกอ้อยดั้งเดิม ในช่วงเวลานี้หน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างมากคือ การเข้ามาของกรมป่าไม้และการห้ามชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ข้าว ช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2511 - 2515 รัฐได้มีการจัดทำโครงการให้สิทธิทำกินให้แก่ราษฎรในพื้นที่บ้านแพะและบริเวณใกล้เคียง โดยรัฐได้ประกาศให้ชุมชนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวจัดการแคว่ถางและให้จับจองพื้นที่ที่ตนทำการเกษตรมาก่อนเพื่อให้หน่วยงานทางราชการมาจัดทำการรังวัดให้เป็นพื้นที่ทำกินที่ถูกต้องตามกฎหมาย

จากการดำเนินโครงการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกภายในชุมชนหมู่บ้านระหว่างกลุ่มผู้นำทางการและเครือญาติตลอดจนกลุ่มพันธมิตรของผู้นำทางการกับชาวบ้านในชุมชนและโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้านกล่าวคือ จากการที่กลุ่มผู้นำทางการเป็นกลุ่มที่ถือว่ากุมทรัพยากรของหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะในแง่ของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบกว่าชาวบ้านค่อนข้างมาก และสามารถอภิบาลผลประโยชน์เข้ากับกลุ่มคน โดยมีการบุกเบิกจับจองพื้นที่ก่อนคนกลุ่มอื่น ๆ ดำเนินการจับจองแคว่ถางพื้นที่สาธารณะ พื้นที่หวงห้ามของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ตามความเชื่อของกลุ่มคนในชุมชนคือ พื้นที่ตามความเชื่อของ

โลกวิญญาน “สุสาน” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ตำ ชั่ว โข” และพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะไปอยู่ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “โถ ปู”

การได้รับพื้นที่ทำการเพาะปลูกโดยรัฐเป็นเงื่อนไขผูกมัดให้คนในชุมชนต้องหยุดทำไร่ข้าวบนพื้นที่สูงทางออกที่สำคัญของคนในชุมชนคือ การลักลอบเพาะปลูกในพื้นที่ที่ใกล้ชุมชนออกไป การหาซื้อพื้นที่นาเพิ่มขึ้น การบุกเบิกเพิ่มพื้นที่นาบริเวณหัวไร่ปลายนาหากสามารถกระทำได้ การทำสวนปลูกพืชพาณิชย์ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง งาม กระเทียม การเข้ามาของนายทุนจากเมืองไม้คองข้างมีผลกระทบต่อวิถีการผลิตของคนในชุมชน ทั้งส่วนของข้าวและการปลูกกล้วย นอกจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2515 ชาวบ้านได้เริ่มทยอยเลิกปลูกกล้วยเนื่องจากปัญหาหลายประการคือ ปัญหาการขาดแคลนปุ๋ย ปัญหาการถูกนายทุนกดขี่ การเข้ามาของพืชพาณิชย์ใหม่ที่เป็นพืชที่มีราคาดีและมีความต้องการของตลาดมากกว่า และกล้วยน้ำว้าของน้ำตาลทรายมีผลต่อปริมาณความต้องการของบนน้ำอ้อยลดจำนวนลง

ในช่วงปลายยุค การปรับตัวของคนในชุมชนในด้านการเพาะปลูกโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และกลุ่มที่มีฐานะปานกลางคือ การสร้างโรงสีเพื่อรับสีข้าวให้กับคนในชุมชนและชุมชนอื่น ตลอดจนการจำหน่ายข้าวสาร ข้าวขาว การบุกเบิกพื้นที่เพิ่มมากขึ้นมีส่วนสัมพันธ์กับการปลูกพืชเพื่อการค้า ชาวบ้านเริ่มปลูกข้าวหอมมะลิแทนพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในรูปของข้าวเปลือกและข้าวสาร ทั้งสามารถจำหน่ายให้กับโรงสีภายในหมู่บ้าน พ่อค้านอกชุมชนทั้งกลุ่มพ่อค้าคนกลางและผู้บริโภคคนสุดท้าย

การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของคนในชุมชนมีส่วนสัมพันธ์กับคนในชุมชนที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิถีการดำเนินการผลิตย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบคิดและวิธีการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน อันก่อให้เกิดสิทธิในพื้นที่ด้านหนึ่งและริรอนสิทธิการใช้พื้นที่ดินอีกแห่งหนึ่ง อันมีผลต่อการปรับตัวของคนในชุมชน การที่ชุมชนถูกห้ามไม่ให้ดำเนินการผลิตข้าวในระบบไร่หมุนเวียนเป็นตัวการผลักดันชุมชนเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้นไม่ว่าการผลิตข้าวในที่นาเพื่อการจำหน่าย หรือการปลูกพืชเศรษฐกิจตัวอื่น ๆ

ชุมชนจะต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกเพิ่มมากขึ้น เช่น กลไกทางการตลาด การเลือกที่จะผลิตอะไร ระบบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ องค์ความรู้ในการผลิตแสดงให้เห็นว่า ชุมชนจะต้องสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์กับกลุ่มทุน และตลาดทำให้ชาวบ้านขาดอำนาจในการต่อรองคือ ชาวบ้านผู้เพาะปลูกไม่สามารถตัดสินใจกำหนดราคาหรือปริมาณการผลิตได้ทั้งหมดต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอก นอกจากนั้นการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบความ

สัมพันธ์ในด้านการกระจายแรงงานในขั้นตอนการผลิต ระบบการผลิตข้าวหรือการทำนาที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนจะมีการแลกเปลี่ยนแรงงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิตแต่การปลูกพืชเชิงพาณิชย์นั้นการใช้แรงงานในระบบเดิมไม่ได้ผล เนื่องจากระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเดิมเป็นระบบการเอามือเอารุ่นแต่ในกรณีการปลูกข้าวเพื่อการจำหน่ายทุกครัวเรือนจะต้องปลูกตามความต้องการของตลาด ระบบการจ้างแรงงานจะเป็นระบบที่เข้ามาแทนที่ซึ่งมีทั้งการจ้างแรงงานรายวันและการเหมาจ่าย

สังคมวัฒนธรรมในช่วงการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ. 2500 - 2530 เป็นช่วงระยะเวลา 30 ปีที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการและประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมหมู่บ้าน การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมอื่นมีอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยที่อาศัยช่องทางมากมาย เช่น ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมหมู่บ้าน สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไม่ว่า โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลข่าวสารจากรัฐผ่านผู้นำทางการ ตลอดจนหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การเข้ามาหรือการมีอยู่ของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้เรียนรู้กันไปสู่การเปรียบเทียบเหมือนหรือความต่าง การเปลี่ยนแปลงวิถีคิด โลกทัศน์ และการรับมาปฏิบัติในท้ายที่สุด การเปลี่ยนในด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งของการเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่ความเป็นกะเหรี่ยงแบบที่เลียดำรงอยู่

พิธีกรรมที่สำคัญในวงจรชีวิตไม่ว่า การเกิด การแต่งงาน และการเสียชีวิต พิธีกรรมที่สำคัญในรอบปี และพิธีกรรมตามโอกาสได้เกิดความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับการเมืองการปกครอง การผลิต อันสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงในที่นี้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการสร้างคำอธิบายใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดเคยมีการให้ความสำคัญกับการนำสะดือเด็กไปผูกกับต้นไม้ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง แต่เมื่อต้นไม้ถูกตัดและมีความนิยมในการไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล การปฏิบัติที่เคยมีมาจึงไม่เหมาะสมกับเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป

การเข้ามาของความเชื่ออื่นก็มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อของคนในชุมชน ศาสนาพุทธเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนหมู่บ้าน และพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อเดิมของคนในชุมชน ในขณะที่มีการประกอบพิธีกรรม ร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ เช่น คีลห้า แต่ชุมชนก็มิได้ละทิ้งความเชื่อเดิมมีการผสมผสานความเชื่อเข้าด้วยกัน สำหรับความเชื่อคริสต์ศาสนาก็เป็นอีกความเชื่อหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงความคิด โลกทัศน์ ความเชื่อของคนในชุมชนโดยให้มีการละทิ้งความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมให้หมด(ผี) และนำความเชื่อพิธีกรรมแบบคริสต์เข้ามาทดแทน

แต่พบว่า พิธีกรรม ความเชื่อแบบคริสตศาสนา ชาวกะเหรี่ยงได้มีการปรับเปลี่ยนและสร้างคำอธิบายใหม่บนฐานความเชื่อเดิมของกลุ่มตน

บทบาทของคริสตศาสนากับการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยถือได้ว่า คริสตศาสนาเป็นส่วนหรือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเข้าถึงความเป็นไทยง่ายมากขึ้น เนื่องจากคริสตศาสนามีความเห็นสอดคล้องหรือมีนโยบายเช่นเดียวกับสิ่งที่รัฐไทยกระทำเช่น การสนับสนุนการศึกษาให้แก่กลุ่มชาวกะเหรี่ยง ในขณะที่เดียวกันคริสตศาสนาเองให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้โดยเฉพาะการอ่าน การเขียนเพื่อนำไปสู่การศึกษาพระคัมภีร์ด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยหรือภาษากะเหรี่ยง กลุ่มมิชชันนารีจะให้ความสำคัญต่อการเรียนภาษากะเหรี่ยงในกลุ่มกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก การส่งเสริมการมีการศึกษาในด้านภาษากะเหรี่ยงมีส่วนอย่างมากในการสร้างความรู้สึผูกพันกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และสร้างจิตสำนึกในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือภาษาจะเป็นเครื่องมือในการสร้างจินตนาการความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ

สำหรับพุทธศาสนากับกระบวนการกลายเปลี่ยนไทย ดังการศึกษาของ Key ที่กล่าวว่า การนับถือพุทธศาสนาคือความเป็นไทยนั้น มีส่วนอย่างที่เคยเพราะพุทธศาสนาที่ผ่านมากับรัฐชาติได้ให้ความสำคัญต่อความเป็นไทยไม่ว่า การที่กล่าวว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนที่นับถือพุทธศาสนาย่อมเป็นไทย และพุทธศาสนาเองก็เป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยโดยเฉพาะการใช้ฐานของการศึกษาของรัฐ นอกจากนั้นการเข้าร่วมในลักษณะของวัฒนธรรมไทย เช่น การเป็นศรัทธาของวัดที่สำคัญในตัวอำเภอก็เป็นทางหนึ่งในการประกาศความเป็นไทยผ่านศาสนา

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเปลี่ยนไทย ปี พ.ศ 2531 - 2543

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเปลี่ยนไทย ปี พ.ศ 2530 - 2543 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญอีกช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์หมู่บ้านแพะ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านได้เร่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้นในยุคนี้พบว่า จำนวนประชากรได้เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว จำนวนครัวเรือนภายในชุมชนมีจำนวน 194 หลังคาเรือน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนโดยเฉพาะพื้นที่ในการสร้างบ้าน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในที่นี้หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านการเมืองการปกครองของชุมชน การมีอำนาจเพิ่มขึ้นของผู้นำทางการ และการรักษาฐาน

อำนาจเดิมของตนในกลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้าน การให้ความสำคัญต่อตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นของกลุ่มวัยกลางคนซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและวิถีการผลิต ปัญหาความยากจน ปัญหาช่องว่างของรายได้ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีเพิ่มมากขึ้น การอพยพแรงงานในกลุ่มวัยรุ่นและวัยกลางคนที่มีการศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่านั้น อันเป็นการผลักดันออกนอกชุมชนไม่ต้องพึ่งพิงฐานการผลิตในภาคเกษตรกรรม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรมถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเด่นมากในช่วงเวลานี้ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออกซึ่งความเป็นไทยของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมโดยมองผ่านพิธีกรรมที่มีอยู่ในสังคม

กลุ่มผู้นำชุมชนและทัศนะต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทยของคนกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงทัศนะ ความคิด โลกทัศน์เพิ่มมากขึ้นซึ่งกลุ่มตนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นไม่สามารถหยุดสิ่งเหล่านี้ได้โดยเฉพาะการเข้าสู่กระบวนการกลายเปลี่ยนไทย และการเข้าสู่พื้นที่ของความเป็นไทยเป็นสิ่งที่ดีหากสิ่งนั้นทำให้กลุ่มคนดังกล่าวได้มีโอกาสได้ต่อสู้ เรียนรู้ และเอาตัวรอดในสังคมเพราะชุมชนหมู่บ้านในปัจจุบันได้ถูกกระแสของสังคมข้างนอกกระทบอย่างมาก และสมาชิกภายในชุมชนจำเป็นต้องออกไปสัมพันธ์กับสังคมภายนอก เนื่องจากการศึกษาและการหารายได้จากประกอบอาชีพอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเช่นเดียวกับในอดีตที่ผ่านมา การเข้าสู่ความเป็นไทยนั้นจำเป็นต้องเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทย และในขณะเดียวกันกลุ่มคนที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนเองก็ต้องประสบกับปัญหาความเป็นตัวตนของตนซึ่งจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเข้าสู่ความเป็นไทยในบางลักษณะบางสถานการณ์ เช่น การเป็นพลเมืองของรัฐ สำหรับกลุ่มคนที่ต้องออกนอกชุมชนไปสู่สังคมที่กว้างขึ้น ความเป็นไทยจะถูกนำขึ้นมาใช้หลายประการและในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย การได้รับการศึกษา ความทันสมัย และสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย(นายช่อเจ๊ะ -, อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2541)

กลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นต่อการกลายเปลี่ยนไทยของตนเองว่า พวกตนเป็นไทยเฉพาะในส่วนของการเป็นพลเมืองของรัฐ แต่สำหรับวิถีชีวิตโดยทั่วไปพวกตนเห็นว่า กลุ่มของตนสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ได้ดีกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เนื่องจากกลุ่มตนไม่มีความจำเป็นมากเท่าใดในการเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทยและตนเองชินกับวิถีชีวิตดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นลักษณะทีละเล็กละน้อยซึ่งอาศัยเวลาค่อนข้างมาก กลุ่มของตนก็ยอมรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแต่ไม่ใช่ว่ายอมรับทั้งหมดและหาคำอธิบายใหม่กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง

เช่น กรณีของการแต่งกาย กลุ่มคนในสังคมกะเหรี่ยงนิยมใส่เสื้อผ้าชุดสากล เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก ใส่สบาย ซึ่งเป็นการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน แต่ถ้าหากเป็นวันสำคัญหรือมีการประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงจะถูกนำมาสวมใส่เพื่อประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์จะถูกใช้ในทุกกลุ่มศาสนาไม่ว่า พุทธศาสนา หรือคริสต์ศาสนา เมื่อมีประเพณี เทศกาลที่สำคัญภายในชุมชนของตน

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มคนที่ใช้พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง โดยความเชื่อแบบกะเหรี่ยงกำกับพิธีกรรมดังกล่าวซึ่งสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนในชุมชนเอาไว้โดยการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ความเชื่อแบบเดิมของคนในชุมชน โดยพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับชุมชน เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมการเลี้ยงผีน้ำห้วยกุด หรือหากเกิดเหตุการณ์ใดที่คนในชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นในภาวะวิกฤต กลุ่มผู้นำดังกล่าวจะใช้โอกาสชี้ให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของความเชื่อแบบเดิมหรือพลังของความเชื่อผีที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เช่น ในกรณีการเกิดเหตุการณ์การตายของผู้คนในชุมชนจำนวนมากในเวลาไล่เรี่ยกัน เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมด 10 รายมีทั้งคนสูงอายุ วัยกลางคน และเด็ก ซึ่งใช้เวลาหนึ่งเดือน จากเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การพูดคุยเพื่อหาสาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าวเพื่อไม่ให้ลุกลามต่อไป ได้มีคำถามมากมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่า สาเหตุของปัญหา แนวโน้มของเหตุการณ์ดังกล่าว และวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้คนในชุมชนเสียชีวิตมากไปกว่านี้ การกล่าวถึงสาเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นกับชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา และวิพากษ์วิจารณ์ถึงสาเหตุของเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน มีการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา เช่น กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านได้ใช้โอกาสดังกล่าวให้คนในชุมชนเห็นถึงการที่ผู้คนในชุมชนละเลยความเชื่อแบบเดิมซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการลงโทษและก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว การกลับมายึดถือแนวทางเดิมของชุมชนอาจจะมีส่วนหยุดยั้งเหตุการณ์ดังกล่าว กลุ่มผู้อาวุโสบางกลุ่มให้ผู้นำตามประเพณีกลับมาทบทวนพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับหมู่บ้านมีข้อผิดพลาดประการใดหรือไม่

กลุ่มผู้นำจะอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงและความเป็นไทยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ในบางสถานการณ์กลุ่มผู้นำจะอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงในช่วงระยะเวลาที่ชุมชนหมู่บ้านมีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การผลิต สังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากฐานอำนาจและความเชื่อของกลุ่มคนดังกล่าวเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเปลี่ยนแปลงกันเนื่องมาจาก การศึกษาแผนใหม่ การเข้ามาของความเชื่อใหม่ การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเนื่องจาก

การหยุดทำไร่ข้าวทำให้ต้องมีการเลิกบางพิธีกรรม ยกเลิกบางขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม หรือการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น จากที่เคยประกอบพิธีกรรมใน ไร่ข้าวก็มาทำในพื้นที่นา การอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงในชุมชน ในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และสังคมโดยทั่วไป กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีทัศนคติว่า การเป็นกะเหรี่ยงหรือความเป็นกะเหรี่ยง เป็นสิ่งที่น่าอายหรือมีความด้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม โดยได้ให้คำอธิบายว่า หากมองผ่าน ไทโรทัศน์หรือวิหุจะรับทราบข่าวคราวความเป็นมาของสังคม และกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในบางครั้ง เกิดการเปรียบเทียบว่า ความเป็นกะเหรี่ยงดีหรือน่าภูมิใจกว่าความเป็นอย่างอื่นที่เลวร้ายกว่า หรือ คนกลุ่มอื่นที่ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่มากกว่า อีกทั้งไม่เฉพาะกลุ่มคนเท่านั้นที่ยังคงรักษา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นความเป็นชาติพันธุ์ของตนหรือ การที่เห็นบทบาทของชาวกะเหรี่ยงที่ออกมาต่อสู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่าชุมชนหรือภูมิปัญญาของชาว กะเหรี่ยงที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและสื่อชนิดต่าง ๆ นำมาซึ่งการมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น และสร้างความสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมมากขึ้น และกลุ่มคนดังกล่าวจะดำรงความเป็น ไทยโดยสมบูรณ์ในสังคมไทยต่อไป ซึ่งความเป็นกะเหรี่ยงในชุมชนของชนเผ่าเมืองของรัฐ ไม่ได้รับที่คิดอย่างไร

นอกจากนั้น กลุ่มคนกลุ่มนี้บางคน เนื่องจากกลุ่มคน... กล่าวเข้าสู่กระบวนการกลาย ความเป็นไทยกับคนอื่น แต่มีมุมมองของการกลายเป็นไทยหลายด้าน เช่น การศึกษา การมีเครือข่าย ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมไทย วิธีการผลิตที่พึ่งพิงตลาด และการใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนะบางประการกับการเข้าสู่ กระบวนการกลายเป็นไทยกล่าวคือ การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อความ อยู่รอด แต่ทั้งนี้ต้องเข้าไปอย่างมีจิตสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ที่ติดตัวอยู่ ความจำเป็นในที่นี้ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อหมู่บ้านและการดำรงอยู่ในฐานะของคนชายขอบในสังคม หากไม่มีเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงความเป็นไทย การเข้าถึงทรัพยากรและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมนั้นเป็นไปได้ หรือโอกาสที่จะได้รับน้อยมาก การใช้เครื่องมือดังกล่าวจะต้องรู้จักใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และการมีจิตสำนึกในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งจะมีความสำคัญในแง่ ของการมีฐานหรือพื้นที่ในชุมชนของตน ความเป็นชุมชนหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมี ความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มคนที่อยู่ในกระแสของความเปลี่ยนแปลงอันหมายถึง การเข้าสู่ กระบวนการกลายเป็นไทยขึ้นอยู่กับโอกาส การช่วงชิงทรัพยากรนอกสังคมหากมีความผิดพลาด หลาดหวัง ตนเองยังมิฐานที่คอยรองรับความผิดพลาดดังกล่าว ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นทรัพยากรที่มี ความสำคัญเช่นเดียวกับความเป็นไทยในสังคมไทย

ความสำคัญของการมีพื้นที่ในสังคมไทยในฐานะของคนชายขอบในสังคมก็คือ การมีโอกาสได้รับสวัสดิการต่าง ๆ หรือการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนการบริหารงานในระดับประเทศ อันได้แก่ การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการมีพื้นที่ทางสังคมในชุมชนเดิมของตนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตลอดจนกลุ่มเครือข่ายของตน เช่น ในกรณีของนายบุญเลิศ สว่างกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนบ้านแพะ โดยมีศักดิ์เป็นหลานของ “พื๊อ โร” พบว่า บุคคลดังกล่าวค่อนข้างประสบความสำเร็จในการเข้าสู่พื้นที่ในสังคมไทยโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนระดับต่าง ๆ ภายในอำเภอ จังหวัด และประเทศ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ทางสังคมในระดับชุมชนก็มีความสำคัญต่อบุคคลดังกล่าว อย่างน้อยที่สุดก็มีเครือข่ายความสัมพันธ์ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน และหมู่บ้านในฐานะคะแนนเสียงที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้สมัครหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้มีส่วนสำคัญต่อคะแนนนิยมของกลุ่มคนที่เป็นชาวกะเหรี่ยง ดังนั้น การแสดงออกถึงอัตลักษณ์บางอย่างของชาติพันธุ์จะมีส่วนอย่างมากสำหรับคะแนนเสียงในกลุ่มดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันการแสดงออกถึงความเป็นไทยจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการติดต่อกับบุคลากรของหน่วยงานทางราชการ นักธุรกิจ ตลอดจนคนพื้นราบ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลคนหนึ่งในขณะที่เป็นชายขอบของสังคมหนึ่งแต่สามารถเป็นศูนย์กลางได้อีกในสังคมหนึ่ง

กลุ่มผู้นำทางการเมืองและกลุ่มวัยกลางคนเป็นกลุ่มคนที่อ้างอิงความเป็นไทยโดยเฉพาะในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ ในการติดต่อซื้อขาย และในด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มคนดังกล่าวจะมีส่วนอย่างยิ่งในการผสมผสานความเป็นกะเหรี่ยงเข้าสู่สังคมใหญ่ซึ่งเปิดรับความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยของสังคมไทย เช่น การประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงในสังคมปัจจุบันที่มีคนไทยร่วมอยู่ในพิธีกรรม ได้แก่ งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ จะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์และเปิดโอกาสให้กลุ่มคนต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม

กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวกับกระบวนการกลายเป็นไทย กลุ่มสตรีมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มวัยกลางคน ทั้งนี้ช่วงอายุมีความสำคัญในการกำหนดระดับความเข้มข้นในการกลายเป็นไทย กลุ่มสตรีที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนดังกล่าวมีน้อยอันเนื่องมาจากข้อจำกัดบางประการของกลุ่มสตรีคือ โอกาสในการพบปะกับกลุ่มภายนอกสังคมมีน้อย ความจำเป็นในการปรับตัวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยก็น้อยตามไป

แต่ความเป็นไทยบางด้านก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น ความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย เนื่องจากความสามารถในการสื่อสารไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรืออยู่นอกชุมชนก็ต้องใช้ แต่สำหรับสตรีที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปีมักจะมีลักษณะของการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเช่นเดียวกันกับชายวัยกลางคนที่เข้าสู่ความเป็นไทยผ่านการศึกษา การรับจ้างนอกชุมชน และบางกลุ่มมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านจะเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เก็บรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้และมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนโดยเฉพาะสมาชิกรุ่นเยาว์ของครัวเรือน การดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ไม่ว่า วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่สามารถรับรู้ว่าเป็นความเป็นกะเหรี่ยงสามารถถ่ายทอดได้ดีจากมารดาสู่บุตร เนื่องจากบุคคลทั้งคู่มิมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ในอดีตพบว่า สตรีที่แต่งงานกับชายต่างชาติพันธุ์ บุตรโดยส่วนใหญ่ยังมีความเป็นกะเหรี่ยงในแง่มุมต่าง ๆ มากกว่าการดำรงอัตลักษณ์ของฝ่ายบิดา ปัจจุบันมารดาจะมีภาระและประสบปัญหาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย ตลอดจนค่านิยมใหม่ ๆ เนื่องจากโรงเรียนและสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีผลอย่างมากต่อระบบความคิด ค่านิยม ความเชื่อสำหรับกลุ่มเด็ก

สำหรับกลุ่มหนุ่มสาวกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยมักจะผ่านกระบวนการเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการของรัฐอันเป็นการผลักดันกลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่สังคมไทยโดยเฉพาะในตลาดแรงงาน กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าสู่ตลาดแรงงานที่หลากหลายอาชีพถือว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเข้าไปช่วงชิงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม การเป็นไทยจะมีส่วนช่วยให้กลุ่มคนดังกล่าวประสบความสำเร็จ และในบางด้าน บางกรณีความเป็นกะเหรี่ยงจะมีส่วนสร้างผลประโยชน์หรือก่อให้เกิดโอกาส และในทางตรงกันข้ามอันจะทำให้เกิดการเสียผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

กลุ่มหนุ่มสาวและกลุ่มเด็กในสังคมกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่จะต้องเผชิญกับสองวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา กล่าวได้ว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนสองวัฒนธรรมเป็นกลุ่มคนที่ต้องเผชิญกับภาวะตึงเครียดทางจิตใจระหว่างการที่ดำรงความเป็นกะเหรี่ยงและความเป็นไทยพร้อม ๆ กัน กล่าวได้ว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรในมือน้อยมาก ความเป็นคนชายขอบในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยมีส่วนอย่างมากที่ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้รับโอกาสที่ดีเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมยกเว้นกลุ่มคนที่เป็ชายขอบเช่นเดียวกัน ไม่ว่าโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ และความก้าวหน้าในอาชีพการงานหรือการขาดฐานทางการเงิน เครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น

พบว่า ในขณะที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ มีข้อดี้อยู่ในการเป็นไทย ในขณะที่เดียวกันความเป็นชนกลุ่มน้อยในฐานะที่เป็นชาวเขาหรือความเป็นชายขอบในสังคมก็มีประโยชน์ในบางสถานการณ์ เช่นเดียวกัน ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานทางการศึกษาได้เปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยทำงานในระดับต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของป่าไม้ หน่วยงานพัฒนาชุมชน หน่วยงานกรมประมงสงเคราะห์ ต้องการชาวเขามาร่วมงานเช่นในตำแหน่งล่ามชาวเขา ครูชาวเขา ลูกจ้างชาวเขาซึ่งทำงานในหมู่บ้านของชาวเขา หรือหน่วยงานของการศึกษา เช่น การให้โควตาการศึกษาแก่เด็กชาวเขา ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

จากการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตของคนในชุมชนในช่วงยุคที่ผ่านมาได้มีความต่อเนื่องมาจนถึงในยุคดังกล่าว การเกษตรยังพื้นฐานการผลิตที่สำคัญของคนในชุมชนโดยเฉพาะการปลูกเพื่อการบริโภคและการจำหน่าย ความเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตมีส่วนอย่างมากต่อคนแต่ละกลุ่มในการอ้างอิงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของคนแต่ละกลุ่มในสังคม กลุ่มคนที่มีส่วนอย่างมากต่อการกลายเป็นไทยในด้านการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีการผลิต กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนซึ่งอยู่ในฐานะของหัวหน้าครอบครัวมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจหรือทิศทางในการผลิตของครอบครัว การเลือกพืชที่จะทำการเพาะปลูกเพื่อขายจะเป็นพืชที่สัมพันธ์กับตลาด โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าที่อยู่ในตลาดซึ่งเป็นคนกลางในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นผู้ให้การกู้ยืมให้แก่ชาวบ้านทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ และเมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็สามารถนำเงินกู้มาคืนหรือนำผลผลิตมาจำหน่ายให้พ่อค้าดังกล่าวซึ่งเป็นการเพาะปลูกแบบมีพันธสัญญา นอกจากการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชนแล้ว กลุ่มคนในชุมชนเองก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับวิถีการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ในความเป็นกลุ่มเครือญาติ ความเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้มีส่วนในการวางแผนการผลิต การเลือกที่จะผลิตอะไรร่วมกันในแง่ของการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทักษะเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ วิธีการแก้ไขปัญหา ประสพการณ์ที่ผ่านมาในการผลิตอันนำไปสู่การตัดสินใจเลือกที่จะผลิตอะไร นอกจากนั้น การกู้ยืมทั้งเงินทุน เมล็ดพันธุ์ แรงงานก็ยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน

ข้าวหอมมะลิเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของคนในชุมชน การปลูกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองได้ลดจำนวนลงมากเนื่องจากการทำไร่ที่ต้องอาศัยการลักลอบปลูก การมีพื้นที่ปลูกที่ห่างไกลซึ่งยากลำบากในการขนส่ง ความเสี่ยงในการถูกจับกุมในข้อหาบุกรุกป่า ผลผลิตข้าวผกต่ำ ต้นทุนในการผลิตสูงเป็นผลให้การทำไร่ข้าวในชุมชนบ้านหะลันน้อยลงมาก การรับจ้างหรือการประกอบอาชีพ

อื่นเป็นทางเลือกหนึ่งของกลุ่มคนในชุมชนหรือสมาชิกบางคนในครัวเรือน ปัจจุบันกลุ่มคนในชุมชนนิยมที่จะปลูกข้าวหอมมะลิเป็นพืชเงินสดทั้งนี้มีการเก็บไว้เพื่อบริโภคส่วนหนึ่ง

ปัจจุบันสมาชิกของชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวที่มีการศึกษามากเป็นกลุ่มแรงงานที่ออกนอกภาคเกษตรกรรมและนอกชุมชน กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนคติบางประการเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบเดิมของชุมชนกล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีภูมิปัญญาในการทำการเกษตรหรือการเพาะปลูกเช่นเดียวกับบิดามารดา การกลับไปดำเนินการโดยไม่มีฐานของภูมิปัญญาเป็นอุปสรรคสำคัญของกลุ่มคนดังกล่าว อีกทั้งทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกอาชีพของกลุ่มคนดังกล่าวคือ ไม่นิยมทำการเกษตร วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการศึกษาก็เพื่อได้รับโอกาสในการทำงานที่มีรายได้ โดยเฉพาะรายได้ที่เป็นเดือนหรือการรับราชการซึ่งเป็นเกียรติ มีศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจของครอบครัวและตนเอง

กลุ่มคนที่มีโอกาสทำงานรับจ้างนอกชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจก่อนจ้างยากจนจะเก็บรักษาความเป็นกะเหรี่ยงอันเป็นที่มาของการได้รับความช่วยเหลือในภาวะที่ลำบากและอาศัยอยู่นอกชุมชน ความเป็นกะเหรี่ยงในที่นี้อาจหมายถึง ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นคนในชุมชนเดียวกัน และความสัมพันธ์ในฐานะของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น การกู้ยืมเงิน การให้ที่พัก อาหาร การหางานหรือการติดต่อหา... .. จนกระทั่งปัญหาต่าง ๆ การเงินที่ปรึกษา การเจ็บป่วยหรือการเจ็บป่วยเล็กน้อย เป็นต้น กลุ่มคนนี้จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนที่มีฐานะเป็นกะเหรี่ยงอยู่ใกล้กับชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นกะเหรี่ยงอยู่ไกลจากชุมชน

กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก่อนจ้างยากจนจะทำงานในเมือง เมื่อมีครอบครัวหรือเมื่อเกิด... .. การปลูกข้าวหอมมะลิในครัวเรือน ซึ่งชุมชนมีความเห็นว่า การทำงานในเมืองเป็นงานที่ไม่มีความมั่นคง ไม่ยั่งยืน การไปทำงานต่างชุมชนเป็นเพียงการทำงานเลี้ยงชีพในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการสะสมเงินเพื่อกลับมายังชุมชนเมื่อมีความพร้อม คนกลุ่มดังกล่าวมีความเห็นว่า เมืองไม่ใช่ฐานของตนเอง มีน้อยคนที่สามารถใช้ชีวิตในเมืองได้ตลอดโดยการไม่กลับมายังชุมชนของตน เนื่องจากการแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและตั้งรกรากกับคู่สมรสแต่โดยส่วนใหญ่จะกลับมายังชุมชนของตน การเกษตรก็ยังเป็นฐานการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีการทำการเกษตรอยู่แล้ว และคนมีส่วนเอื้อในการหารายได้ที่เป็นเงินสดมาจุนเจือครอบครัว(นางอนงค์ ขาวผ่อง, อายุ 29 ปี, บ้านเลขที่ 59/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 3 สิงหาคม 2542)

สังคมวัฒนธรรมในยุคดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเด่นของยุค พบว่าพิธีกรรมหลายพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านรูปแบบ การสร้างคำอธิบายใหม่หรือการ

ให้ความหมายใหม่ต่อพิธีกรรม การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์เพื่อตอกย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมอันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งในการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

พิธีกรรมการเกิดเป็นพิธีกรรมที่ชุมชนเคยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก พบว่า ในช่วงยุคก่อนหน้านั้น ความนิยมในการนำรกหรือสะดือเด็กไปผูกติดอยู่กับต้นไม้เป็นความเชื่อที่สำคัญของคนในชุมชนแต่เมื่อต้นไม้หรือการให้ความสำคัญต่อความเชื่อเรื่อง “กะ ลา” เรื่องเทพแห่งการเกิด “หมื่อ คา เซล่อ” ลดน้อยลงอันเนื่องมาจากการแพทย์แผนใหม่ที่มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล- การศึกษามีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคน เช่น วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ เพศ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ตามแนววิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์

สำหรับการเลี้ยงดูและบริหารทารกมีการผสมผสานระหว่างการเลี้ยงดูตามวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชนกับการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัยหรือแพทย์ในโรงพยาบาล การเจ็บไข้ได้ป่วยของคนภายในครัวเรือนชาวบ้านจะดูแลผู้ป่วยตามภูมิปัญญาเดิมของตน เช่น การใช้สมุนไพร การใช้คาถาอาคม การประกอบพิธีกรรม และการไปโรงพยาบาลเป็นการตัดสินใจเมื่อโรคดังกล่าวไม่หายขาดหรือเมื่อกลับมาจากโรงพยาบาลก็ยังไม่หายก็จะกลับมารักษากันตามความเชื่อของตน

การแต่งงานกับค่านิยมที่เปลี่ยนไป นอกจากค่านิยมหรือทัศนคติในการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ในส่วนของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นเนื่องมาจากการใช้ชีวิตและการพบหรือรู้จักกันภายนอกชุมชนมีส่วนต่อการตัดสินใจแต่งงานอันให้ความสำคัญต่อความเหมาะสมกล่าวคือ กลุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นว่า การแต่งงานกับชายต่างวัฒนธรรม ต่างเชื้อชาติ แต่ไม่แตกต่างกันในด้านพื้นฐานในการศึกษา ความเหมาะสมในด้านฐานะ การมีอาชีพที่มั่นคงมีส่วนอย่างมากในการเลือกเป็นคู่ครองบุตรที่เกิดมาในลักษณะของครอบครัวดังกล่าวจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมของฝ่ายแม่กับวัฒนธรรมของฝ่ายพ่อ โดยวัฒนธรรมของฝ่ายแม่เด็กจะได้รับเนื่องมาจากยังคงอยู่ในสังคมหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวสำหรับวัฒนธรรมของฝ่ายบิดาโดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยกลุ่มเด็กจะได้รับโดยตรงจากบิดา และโรงเรียน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในด้านอื่น ๆ และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย จากความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เกี่ยวกับความตายในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า สิ่งหนึ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความตายคือ ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ สถานะทางสังคม เศรษฐกิจมีส่วนสำคัญต่อการจัดรูปแบบของพิธีกรรมดังกล่าว

กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมือง มักนิยมประกอบพิธีกรรมตามรูปแบบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบไทยกล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวมักผสมผสานวัฒนธรรมทั้งสองรูปแบบโดยมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ครบทุกพิธีกรรมทุกขั้นตอน เช่น ในกรณีการจัดงานศพของน้ำสาวนายบุญเลิศ สว่างกุล และงานศพของพี่สาวนายบุญเลิศ สว่างกุล(มารดาผู้ใหญ่นายคนปัจจุบัน) มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงทุกขั้นตอนกล่าวคือ มีการตั้งศพที่บ้านจำนวนสามวันตามความเชื่อของความกะเหรี่ยงนิยมเลขคู่ก็ถือหนึ่ง สาม ห้า เจ็ด แต่สำหรับวันศพมักมีการตั้งศพเอาไว้จำนวนสามวันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากญาติพี่น้องของผู้ตายได้มาถึงหมด และได้มีการประกอบพิธีกรรมครบทุกขั้นตอน

การตกแต่งศพหรือพิธีศพของผู้ตาย พบว่า ชาวกะเหรี่ยงจะใช้เสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกายหลากหลายรูปแบบเป็นเครื่องประดับศพ เช่น เสื้อผู้ชายชาวกะเหรี่ยง เสื้อแม่บ้านชาวกะเหรี่ยง กางเกงผู้ชาย ผ้าซิ่น ผ้าพันศรีษะ ยาม ผ้าห่ม เป็นต้น โดยจะมัดไว้เป็นกลุ่ม ๆ แล้วนำไปผูกไว้บนซื่อบ้านเหนือศพผู้ตาย ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เส้ เกอ คือ” หมายถึง ร่มเงา ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง สิ่งของเหล่านี้เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้ตายในขณะที่เดินทางกลับไปยัง “อุเชธ วอ” หรือชุมชนตามความหมายของชาวกะเหรี่ยง นอกจากการประดับศพ ยังมีพิธีกรรมตามความเชื่อที่จะประกอบในพิธีกรรมงานศพรวมทั้งการทำพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การร้องเพลงพื้นบ้านในงานทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืนเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่ผู้ตาย การละเล่นหมากรุกแบบกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คำ ลือ เค เคาะ ซอ” การประกอบพิธีกรรม “อุ มอ โห” การประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษและการทำลายภาชนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมดังกล่าว(กรณีผู้ตายเป็นหัวหน้าเผ่าเรือน) ในการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะเริ่มต้นทุกวันโดยเฉพาะในวันสุดท้ายก่อนนำศพไปสุสาน พิธีกรรมเกี่ยวกับกะเหรี่ยงมีการทำให้ครบทุกขั้นตอนโดยจะเริ่มตั้งแต่เวลา 16.00 น. และสิ้นสุดทุกขั้นตอนประมาณ 19.00 น. เมื่อสิ้นสุดพิธีกรรมตามแบบกะเหรี่ยงก็มีการประกอบพิธีกรรมแบบไทยหรือพุทธ โดยพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เมื่อสิ้นสุดการประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ บรรดาญาติของงานศพก็จะกลับคืนมาเป็นงานศพแบบชาวกะเหรี่ยง โดยจะมีการร้องเพลงพื้นบ้าน มีการละเล่นแบบชาวกะเหรี่ยง บรรดาญาติความเป็นไทยจะมีอยู่เฉพาะในช่วงที่มีการประกอบพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนา

การแสดงออกถึงความเป็นไทยในพิธีศพของชาวกะเหรี่ยงที่พบอีกด้านหนึ่งคือ การตกแต่งประดับศพด้วยดอกไม้ธูปเทียนพันธุ์ การวางพวงหรีด การสร้างบ้านให้กับผู้ตายแล้วนำไปถวายวัด (บ้านน้อย) รูปแบบการจัดข้าวตอกดอกไม้มีการดำเนินการเช่นเดียวกันกับคนพื้นราบ การจัดเตรียม

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องอาศัยคนพื้นราบทั้งกลุ่มข้างไม้ และกลุ่มแม่บ้านที่จะทำข้าวตอกดอกไม้และบ้านให้ผู้ตาย

เหตุผลที่กลุ่มคนดังกล่าวยังมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวยังคงอยู่ในชุมชน ความเชื่อเกี่ยวกับโลกความตายหรือภพของ โลกวิญญาณยังมีพลังในการอธิบายเกี่ยวกับโลกของความตายซึ่งแสดงว่า กลุ่มคนดังกล่าวยังต้องการความเป็นชุมชน และต้องการพื้นที่ในสังคมของชุมชนตนเอง ในขณะที่เดียวกันการผสมผสานวัฒนธรรมแบบตายในพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพเพื่อแสดงให้เห็นสังคมรับรู้โดยเฉพาะกลุ่มคนภายนอกชุมชน เพื่อแสดงออกถึงความเจริญ ความทันสมัย การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมไทย เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในพื้นที่ของสังคมไทย พบว่า กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมมีหลากหลายกลุ่มด้วยกันกล่าวคือ ในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่เข้าร่วมพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงคือ ชาวกะเหรี่ยงทั้งชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนและต่างชุมชน โดยชาวกะเหรี่ยงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม ทั้งเป็นผู้ดำเนินการ และเข้าไปมีส่วนร่วม สำหรับพิธีกรรมแบบพุทธศาสนา จะมีทั้งกลุ่มชาวกะเหรี่ยงในชุมชน และต่างชุมชน และโดยเฉพาะแยกต่างชุมชนที่ไม่ใช่ชาวกะเหรี่ยง กลุ่มที่เข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวในภาคของพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้ตายและญาติ เช่นในกรณีศพดังกล่าว จะมีกลุ่มนักร้องเมืองห้องถิ่น ข้าราชการภายในอำเภอ กลุ่มพ่อค้า และชาวพื้นราบในตัวอำเภอ

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง กลุ่มคนดังกล่าวนิยมที่จะประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยงให้ครบทุกขั้นตอน ครบทุกพิธีกรรม กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมมักจะเป็นชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนและต่างชุมชน ตลอดจนชาวพื้นราบในหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีความสัมพันธ์กับครัวเรือนดังกล่าว พบว่า พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะมีลักษณะโดดเด่นในกลุ่มคนระดับดังกล่าว เนื่องจากความสัมพันธ์หรือเครือข่ายที่จำกัดไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงถึงความเป็นไทยเท่ากับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีเครือข่ายกับกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ ในสังคม การแสดงอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่โดยไม่รู้สึกรำจะต้องแบ่งเวทีวัฒนธรรมให้กับวัฒนธรรมอื่น

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือมีฐานะยากจนจะเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง ความง่ายในการจัดการ การใช้เวลาน้อยและไม่เสียค่าใช้จ่ายมากก็คือการเลือกประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ บุคคลที่จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการงานศพของกลุ่มคนในฐานะยากจนคือ มรรคทายกหรือหัวหมวดวัด เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำแก่ญาติของผู้ตายในการจัดการศพ รูปแบบหรือพิธีกรรมที่เป็นไปได้โดยการตั้งศพ

เพียงหนึ่งคืน ทำบุญที่วัด แต่พิธีกรรมศพของกลุ่มคนระดับดังกล่าวจะเห็นถึงพลังของชุมชนอย่างเด่นชัด ทั้งในรูปของการช่วยเหลือด้านอาหาร การประกอบพิธีกรรม ตลอดจนกลุ่มคนที่เข้าร่วมในงานศพ พบว่าพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะถูกคัดถอนเฉพาะพิธีกรรมที่สำคัญและให้มันน้อยที่สุด เช่น ยังคงเหลือเฉพาะการร้องเพลงพื้นบ้านชี้ทางให้ผู้ตายและอาลัยศพในช่วงเวลาสั้น ๆ การตกแต่งศพจากเสื้อผ้าเท่าที่หาได้(ไม่ต้องการแสดงออกมาถึงความเป็นผู้มีฐานะที่เศรษฐกิจที่ดี) และมีการทำบ้านขนาดเล็กแต่นำไปไว้ที่สุสานตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง

พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นกลุ่มคนที่สามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงพร้อมกับการเป็นไทย และกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางสามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับกลุ่มคนที่ยากจน การดำรงความเป็นกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่ยากและดำรงความเป็นไทยอย่างง่าย ๆ

จากพิธีกรรมงานศพ พบว่า ความพยายามของชาวกะเหรี่ยงในการใช้พิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวกะเหรี่ยงในการนำเข้ามาสู่สังคมไทยซึ่งความพยายามดังกล่าวไม่ใช่เกิดเฉพาะชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้พยายามที่จะนำเสนอรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ ของตนเข้าไปแบ่งพื้นที่ในสังคมใหญ่โดยถือว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งในพิธีกรรมของความหลากหลายในสังคมไทย ฐานะทางเศรษฐกิจมีส่วนอย่างมากต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะดีสามารถที่จะแสดงออกถึงความเป็นกะเหรี่ยง ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนทุกชั้นในด้านรูปแบบ ในขณะที่ที่คนที่มีความยากจนไม่สามารถแสดงออกถึงความเป็นกะเหรี่ยงจากการประกอบพิธีกรรมได้ทุกขั้นตอน และการแสดงออกถึงความเป็นไทยก็แสดงออกถึงความเป็นไทยอย่างง่าย ๆ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนยากจนก็เป็นกลุ่มคนที่รักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ในด้านของการเก็บระบบความสัมพันธ์ พบว่า พิธีศพของคนยากจนชุมชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนไม่ว่าในเรื่องของพิธีกรรม อาหารสำหรับเลี้ยงแขก ตลอดจนเครื่องไทยทายเป็นต้น แต่กลุ่มคนดังกล่าวจะมีการเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบพุทธแทนพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงที่ต้องใช้ระยะเวลาประกอบพิธีกรรมนาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีพลังในการผลักดันพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงเข้าสู่สังคมไทย โดยการเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมทั้งสองวัฒนธรรมโดยพิธีกรรมทั้งสองรูปแบบไม่ได้ขัดกัน มีการแบ่งเวทวิวัฒธรรมออกเป็นสองบทบาทสองช่วงเวลาออกจากกัน

พิธีกรรมที่สำคัญอีกพิธีกรรมหนึ่งซึ่งเป็นพิธีกรรมในระดับชุมชนที่มีลักษณะโดดเด่นถูกนำมาใช้โดยกลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้านที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความเป็นชุมชน และความเป็นกะเหรี่ยงคือ พิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้าน โดยเฉพาะผีน้ำห้วยกุดซึ่งเป็น

พิธีกรรมที่ชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีการใช้ต้นบอนเป็นสัญลักษณ์สำคัญอันเป็นตัวแทนของผีน้ำ จากความเชื่อเรื่องผีน้ำสามารถโยงเข้ากับการอนุรักษ์น้ำ ชุมชนมีการห้ามการตัดต้นบอนในบริเวณลำน้ำห้วยกุด โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากตัดบอนจะก่อให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในชุมชน

บทสรุป

คำว่า “คนชายขอบ” ในบางสถานการณ์เป็นชายขอบของสังคมแต่ในบางสถานการณ์ก็ปรับเปลี่ยนศูนย์กลาง กระบวนการกลายเป็นไทยก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน การกลายเป็นไทยไม่มีทิศทางเดียวแต่มีความหลากหลายแตกต่าง การให้ความหมายเกี่ยวกับความเป็นกะเหรี่ยง ความเป็นไทยในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกัน มีการผสมผสานกลมกลืนระหว่างความเป็นไทยกับวัฒนธรรมพื้นเมืองทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เวลา และเงื่อนไขทางสังคม การเมือง วัฒนธรรมของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ การอ้างอิงความเป็นใคร เป็นอะไร เป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบริบทของเวลา สถานที่ วัตถุประสงค์ และกลุ่มคนที่ตนสัมพันธ์ด้วย วัย เพศ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองมีส่วนอย่างมากในการนิยามความเป็นตัวตนหรือการให้ความหมายกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสามารถที่จะเป็นอะไรหรือแสดงออกถึงอัตลักษณ์หลายอย่างได้ในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น เป็นทั้งไทยเป็นทั้งกะเหรี่ยงในช่วงเวลาเดียวกัน

การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้หรือการคงไว้ซึ่งพื้นที่ทางสังคมภายในชุมชนของตน ความเป็นตัวตนของเขาจะมีส่วนช่วยให้เขาสามารถอยู่รอดได้ในสังคม เนื่องจากทุกสังคมล้วนมีทรัพยากรที่กลุ่มบุคคลต่างๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ การผสมผสานความเป็นเรา และความเป็นอื่นในสถานการณ์ต่างๆ เป็นวิธีการปรับตัวอีกวิธีการหนึ่ง บางครั้งอาจจะเลือกเป็นไทย แต่บางครั้งก็กลับไปอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงจึงทำให้กระบวนการที่เปลี่ยนแปลงย้อนกลับไปกลับมามิใช่เปลี่ยนไปในทิศทางเดียว

กล่าวได้ว่า ความเป็นไทยและความเป็นกะเหรี่ยงเกิดขึ้น ขณะที่ชาวกะเหรี่ยงต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในขณะเดียวกันสำนึกในการเป็นชาวกะเหรี่ยงก็เกิดขึ้นควบคู่กับ เช่น ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงต้องเข้าสู่การจัดการศึกษาของรัฐ การเป็นพลเมืองของประเทศไทย ในขณะเดียวกันสำนึกในการ

เรียนรู้ภาษากะเหรี่ยงก็เกิดขึ้น มีการรื้อฟื้นพิธีกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผีหมู่บ้าน ผีน้ำซึ่งควบคู่กับกระแสนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมอื่นๆ ในสังคมไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษณา รังสิยานนท์. การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2371 - 2500. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์. ความคาดหวังของนักเรียนชาวเขาเกี่ยวกับการยอมรับทางสังคมจากคนพื้นราบ. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530
- เกษียร เตชะพีระ. แลลดลสายมังกร : รวมข้อเขียนว่าด้วยความเปิ่นจีนในสยาม. พระนคร : โครงการคบไฟ, 2527
- จารุวรรณ พรหมวัง. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยลื้อ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำว่า สยาม ไทย ลาว และขอม, และลักษณะทางสังคมของเชื้อชนชาติ. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2519
- ศุภวัตร พานิชเจริญ. การกล่อมเกลாத่างสังคมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536
- ทวิช จตุรพฤกษ์. พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538
- ทวิช จตุรพฤกษ์ และคณะ. จากยอดดอยสู่สลัม : การปรับตัวของชาวเขายากจน. สถาบันวิจัยชาวเขา เชียงใหม่, 2540
- ธงชัย วินิจจะกุล. “ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน” อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2537
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538

ภาษาอังกฤษ

Charles F,Keyes. Ethnic adaptation and identity : the Karen on the frontier with Burma.

Institute of Human Issues,Phildelphia, 1979

Kunstadter,Peter. "The Lua(Lawa) and Skaw Karen of Maehongson province, Northeastern

Thailand In Southeast Asian Tribes, Minorities and Nation, Vol2, Princeton privecton

University pess, 1967

การสัมภาษณ์

นางกานดา นันทบริสุทธิ. อายุ 41 ปี , บ้านเลขที่ 3/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน.

วันที่สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2541

นายคำ ธรรมชาติศไส. อายุ 40 ปี, บ้านเลขที่ 58/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,

วันที่สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2541

นายจะนิ ไผ่ฝักศักดิ์. อายุ 74 ปี, บ้านเลขที่ 61 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน. วันที่

สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นางจะโพ สว่างกุล. อายุ 65 ปี, บ้านเลขที่ 13 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่

สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2541

นางจันทร์ธา ราษฎร์เจริญ. อายุ 25 ปี, บ้านเลขที่ 24/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน.

วันที่สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2542

นางจันทร์ดีป นาน้อมจิต. อายุ 68 ปี. บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน.

วันที่สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2541

นายขอเง๊ะ - . อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน. วันที่

สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2541

นางเชอเปอ -. อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 21/4 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน. วันที่

สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นายถาวร ราษฎร์เจริญ. อายุ 31 ปี. บ้านเลขที่ 24/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

วันที่สัมภาษณ์ 7 พฤษภาคม 2542

นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน. อายุ 42 ปี, บ้านเลขที่ 10 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2540

นายปรีชา เปรมเจริญจิต. อายุ 43 ปี, บ้านเลขที่ 49 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2542

พระสเก สมจิตโต เจ้าอาวาสวัดบ้านแพะ. อายุ 51 ปี, วัดบ้านแพะ ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

นายพะกอ ฤดีไพโรวัลย์. อายุ 65 ปี, บ้านเลขที่ 76 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
ที่สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2542

นายพะกิดา เศษอุดมผล. อายุ 42 ปี, บ้านเลขที่ 59 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน.
วันที่ 12 สิงหาคม 2541

นายพะลือเจ๊ะ มมากมลเงิน. อายุ 74 ปี, บ้านเลขที่ 28 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2542

นายพะลุยบือ ปฏิวิริยะภา มรรคทายกวัดบ้านแพะ. อายุ 74 ปี, บ้านเลขที่ 63 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่
สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2540

นายหาฟแค อาภาจันทร์. อายุ 56 ปี, บ้านเลขที่ 61/3 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2542

นายมานิตย์ มงคลชัยกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน. อายุ 45 ปี, บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2540

นางเลขา -. อายุ 70 ปี, บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์
1 มีนาคม 2542

นายวาปี ขมาจิตรุ่งโรจน์. อายุ 82 ปี, บ้านเลขที่ 33 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2542

นางสุดา วุฒิเจริญ. อายุ 70 ปี, บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2540

นายหงอแป สว่างกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน, อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 38 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2542

นายหม่อโพ นำน้อมจิต ผู้นำตามประเพณี. อายุ 76 ปี, บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 254